

WÓJT GMINY GRABOWO

ZAŁĄCZNIK NR 4

DO UCHWAŁY RADY GMINY GRABOWO w sprawie uchwalenia zmiany

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRABOWO

- **TEKST JEDNOLITY UCHWALONY**
*Uchwałą Nr VI/41/03 Rady Gminy Grabowo
z dnia 16 lipca 2003 roku
wraz ze zmianą uchwaloną
Uchwałą Nr XXII/129/09 Rady Gminy Grabowo
z dnia 20.10.2009 roku*

- **UJEDNOLICONA CZĘŚĆ GRAFICZNA**

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	str. 4
1. PODSTAWOWE CZYNNIKI ROZWOJU	
1.1. Mierniki rozwoju gminy	str. 7
1.2. Uwarunkowania wspierające rozwój gminy	str. 8
1.3. Uwarunkowania hamujące rozwój gminy	str. 9
1.4. Podstawowe problemy do rozwiązania	str. 10
2. CELE ROZWOJU	
2.1. Cel nadrzędny - strategiczny	str. 11
2.2. Cele szczegółowe	str. 11
2.2.1. Ekologiczne	str. 11
2.2.2. Społeczne	str. 12
2.2.3. Gospodarcze	str. 12
2.2.4. Cele rozwoju komunikacji	str. 13
2.2.5. Cele rozwoju infrastruktury technicznej	str. 13
3. KIERUNKI I ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	
3.1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna	str. 14
3.1.1. Jednostka I - ośrodek gminny	str. 14
3.1.2. Jednostka rolnicza	str. 15
3.2. Kierunki rozwoju osadnictwa	
3.2.1. Tendencje demograficzne	str. 16
3.2.2. System osadniczy	str. 16
3.3. Kierunki ochrony przestrzeni przyrodniczej	
3.3.1. Szczególne formy ochrony przyrody	str. 18
3.3.2. Sieć dolin rzecznych	str. 18
3.3.3. Lasy	str. 19
3.3.4. Zieleń urządzona	str. 20
3.3.5. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	str. 20
3.3.6. Ochrona powietrza atmosferycznego	str. 21
3.3.7. Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami	str. 21
3.3.8. Ochrona ludzi i środowiska przed szkodliwym promieniowaniem	str. 22
3.3.9. Ochrona powierzchni ziemi	str. 22

3.4. Kierunki ochrony przestrzeni kulturowej	str. 24
3.4.1. Tereny i obiekty dóbr kultury podległe ochronie prawnej	str. 24
3.4.2. Zabytki i stanowiska archeologiczne o dużej wartości poznawczej	str. 26
3.4.3. Zasady ochrony konserwatorskiej	str. 26
3.5. Kierunki i zasady rozwoju obszarów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę	str. 28
3.5.1. Jednostka I - ośrodek gminny	str. 29
3.5.2. Jednostka II - rolnicza	str. 30
3.6. Kierunki rozwoju infrastruktury społecznej	
3.6.1. Edukacja	str. 33
3.6.2. Ochrona zdrowia	str. 34
3.6.3. Opieka socjalna	str. 34
3.6.4. Usługi kultury	str. 34
3.6.5. Sport, rekreacja, wypoczynek	str. 35
3.6.6. Mieszkalnictwo	str. 35
3.7. Kierunki rozwoju sfery gospodarczej	
3.7.1. Rolnictwo	str. 36
3.7.2. Gospodarka Leśna	str. 38
3.7.3. Działalność produkcyjno –usługowa	str. 38
3.7.4. Turystyka	str. 39
3.8. Kierunki rozwoju komunikacji	
3.8.1. Komunikacja drogowa	str. 40
3.8.2. Komunikacja kolejowa	str. 45
3.8.3. Transport ciężki i tranzyt	str. 45
3.8.4. Ścieżki rowerowe	str. 46
3.9. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej	
3.9.1. Zaopatrzenie w wodę	str. 46
3.9.2. Oczyszczanie i odprowadzanie ścieków	str. 47
3.9.3. Zaopatrzenie w gaz	str. 47
3.9.4. Zaopatrzenie w ciepło	str. 48
3.9.5. Elektroenergetyka	str. 49
3.9.6. Gospodarka odpadami	str. 49
3.10. Ochrona przeciwpożarowa i obrona cywilna	str. 50

4. KIERUNKI POLITYKI PLANISTYCZNEJ

- 4.1. Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe str. 52
- 4.2. Obszary, dla których obowiązek sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wynika z przepisów szczególnych str. 52
- 4.3. Obszary, dla których sporządzenie planu miejscowego może być obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania str. 53

5. ZADANIA DLA REALIZACJI CELÓW PUBLICZNYCH

- 5.1. Polityka przestrzenna państwa i samorządu województwa str. 54
- 5.2. Zadania i programy str. 54
- 5.3. Zasady współpracy z obszarami sąsiednimi str. 55

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE str. 56

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE:

- „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo”
w skali 1:25 000 - załącznik nr 2,
- „Kierunki zagospodarowania przestrzennego ośrodka gminnego Grabowo”
w skali 1:5 000 - załącznik nr 3.

WPROWADZENIE

Podstawę prawną opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo” będącego opracowaniem planistycznym dotyczącym całego obszaru administracyjnego gminy stanowią:

- ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139 i Nr 41, poz. 412, Nr 111, poz. 1279; Dz.U. z 2000 roku, Nr 12, poz. 136 i Nr 100, poz. 1085, Nr 115, poz. 1229, Nr 154, poz. 1804, Dz.U. z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 113, poz. 984, Nr 130, poz. 1112) z późniejszymi zmianami,
- uchwała Nr XXVIII/128/98 Rady Gminy Grabowo z dnia 27 marca 1998 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo,
- umowa o dzieło Nr MK-GP 7320-1/02 zawarta w dnia 26 listopada 2002 roku.

Zakres merytoryczny studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obejmuje uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej zgodnie z art. 6 ustawy.

W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- stanu funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- jakości życia mieszkańców,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W studium określa się w szczególności:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane ze wskazaniem, w miarę potrzeb, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,

- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeb obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikające z potrzeby zaspakajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,
- obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania,
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających ze strategii rozwoju województwa zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Opracowanie ma na celu zapewnienie prawidłowej realizacji struktury funkcjonalno – przestrzennej i zobowiązuje organy samorządowe w ich działalności (stanowiąc podstawę do podejmowania uchwał intencyjnych dotyczących planów miejscowych, realizacji zadań własnych z zakresu planowania przestrzennego, gospodarki gruntami, itd.).

Opracowanie składa się z dwóch części:

CZĘŚĆ I - Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne gminy (diagnoza stanu istniejącego)

CZĘŚĆ II - Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy - część uchwalana.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego zbudowano na podstawie analizy uwarunkowań rozwoju zawartych w części I opracowania. Niniejsze studium stanowi podstawę długookresowej polityki przestrzennej i jako jedyny ustawowo dokument planistyczny dotyczy obszaru całej gminy.

CZĘŚĆ II zawiera:

- Część tekstową „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” - załącznik nr 1,
- Część graficzną „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo” w skali 1:25 000 - załącznik nr 2,
- Część graficzną „Kierunki zagospodarowania przestrzennego miejscowości gminnej Grabowo” w skali 1:5 000 - załącznik nr 3.

1. PODSTAWOWE CZYNNIKI ROZWOJU

1.1. Mierniki rozwoju gminy

Zawarte w opracowaniu mierniki obrazują, gdzie plasuje się gmina Grabowo na tle powiatu i województwa podlaskiego. Prezentowane mierniki zostały opracowane na podstawie materiałów GUS.

Lp	Wyszczególnienie	Jednostka miary	gmina Grabowo	powiat kolneński	województwo podlaskie
1.	Gęstość zaludnienia*	osób/km ²	30	30	26
2.	Ruch naturalny ludności*	małżeństwa/1000 ludności	5,1	5,1	5,9
		urodzenia/1000 ludności	10,9	12,7	13,1
		przyrost naturalny/1000 ludności	0,2	1,8	-1,9
3.	Zasoby mieszkaniowe*	liczba osób w 1 mieszkaniu	4,03	4,19	3,31
		liczba osób na izbę	1,01	1,1	0,87
		pow. użytkowa 1 mieszkania (m ²)	82,4	77,9	75,7
		pow. użytkowa na 1 osobę w m ²	20,4	18,6	22,9
4.	Szkoły podstawowe*	liczba uczniów na pomieszcz. do nauczania	10,0	11,0	11,7
		liczba uczniów na szkołę	102	84	91
		liczba uczniów na 1 nauczyciela	12	11,5	12,5
5.	Gospodarka	podmioty gospodarki na 1000 ludności	35	85,8	87,8
6.	Rynek pracy*	pracujący w gosp. narod. na 1000 ludności	45,7	31,3	55,3
		bezrobotni na 1000 ludności	76,4	82,5	62
7.	Struktura użytków gruntowych*	% użytki rolne,	76,6	73,2	59,5
		w tym: grunty orne, sady	84,2	69,1	66,6
		łąki trwałe	3,0	17,0	20,4
		pastwiska trwałe	12,8	13,8	13,0
		lasy i grunty zadrzewione pozostałe	19,9	20,8	29,5
8.	Klasyfikacja gleb użytków rolnych*	%			
		klasa III	2,5	2,8	6,6
		klasa IV	38,9	29,7	45,0
		klasa V	38,4	33,4	29,6
9.	Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej*	punkty ogólny	52,4	49,6	55,0
		jakość i przydatność gleb	37,6	35,7	41,0
		agroklimat	7,8	8,1	7,5
		rzeźba terenu	5,0	3,7	3,7
		warunki wodne	2,0	2,1	2,8
10.	Stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych*	%			
		użytki rolne	11,7	53,6	59,4
		grunty orne	25,0	33,9	56,4
11.	Struktura obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych*	użytki zielone	4,0	56,7	62,9
		%			
		1-2 ha	3,6	4,4	8,8
		2-5 ha	7,9	9,2	16,1
		5-10 ha	15,1	24,8	29,5
12.	Ludność zamieszkała w gospodarstwach rolnych wg wieku*	10-15 ha	25,2	29,6	23,6
		powyżej 15 ha	48,2	32,0	22,0
12.	Ludność zamieszkała w gospodarstwach rolnych wg wieku*	%			
		przedprodukcyjnym	29,8	30,0	26,6
		produkcyjnym	52,2	53,0	53,1
		poprodukcyjnym	18,0	17,0	20,3

		nieprodukcyjnym/100 osób w wieku produkcyjnym	91,6	89,1	88,3
13.	Stopień zwodociągowania*	% - ilość wsi objęta siecią wodociągową	17,1	26	71,0
14.	Stopień skanalizowania*	% - ilość wsi objęta siecią kanalizacyjną	2,9	1,2	3,1
15.	Stopień gazyfikacji*	% - ilość wsi objęta siecią gazową	0	0	2,9

* wszystkie dane dotyczą obszarów wiejskich

1.2. Uwarunkowania wspierające rozwój gminy

Do czynników wspierających rozwój gminy można zaliczyć:

- położenie w obszarze „Zielonych Płuc Polski” stwarzające możliwość ekologicznej promocji gminy,
- położenie gminy przy szlaku turystyki samochodowej relacji Warszawa-Ostrów Mazowiecka-Łomża-Mazury i Pojezierze Suwalsko-Augustowskie,
- funkcjonowanie naturalnego zbiornika wodnego umożliwiającego rozwój funkcji rekreacyjnej, zabezpieczenia przeciwpożarowego, retencyjnego i hodowli ryb,
- występowanie złóż kruszywa naturalnego o znaczeniu lokalnym, umożliwiających pozyskanie surowca budowlanego na potrzeby budownictwa indywidualnego,
- możliwości systematycznej poprawy stanu sanitarnego wód powierzchniowych i podziemnych dzięki funkcjonowaniu komunalnej oczyszczalni ścieków (posiadającej rezerwy przepustowości) i sieci kanalizacji sanitarnej w Grabowie,
- brak zagrożeń powodziowych dla zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej,
- duży udział użytków rolnych w strukturze użytków gruntowych,
- duży udział gruntów ornych w strukturze użytków rolnych, w tym połowa dobrych kompleksów przydatności rolniczej do produkcji roślinnej,
- korzystne warunki do dalszego rozwoju produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego,
- duży udział gruntów stanowiących własność indywidualną a także korzystna struktura wieku właścicieli tych gospodarstw daje możliwość dalszego rozwoju produkcji specjalistycznej,
- dość wysoka średnia powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych oraz korzystna struktura agrarna tych gospodarstw,
- wysoki poziom środowiska naturalnego dający szansę na rozwój rolnictwa ekologicznego,
- duże zasoby i rezerwy siły roboczej,
- walory krajoznawcze wsi Grabowo (zabytkowy zespół kościoła, zespół dworsko-parkowy i cmentarz),

- zrównoważony stosunek obciążenia ruchem w stosunku do stopnia rozwoju sieci drogowej regionu

1.3. Uwarunkowania hamujące rozwój gminy

Do czynników hamujących można zaliczyć:

- ograniczenia rozwoju przestrzennego i funkcji osadniczej wynikające z potrzeby ochrony:
 - rolniczej przestrzeni produkcyjnej (występowanie gleb chronionych),
 - najbardziej cennych ekosystemów wodno-łąkowych w dolinach cieków wodnych i innych obniżen terenowych,
 - złóż surowców,
- ograniczenia w zagospodarowaniu korytarzy infrastruktury technicznej oraz stref ochronnych linii elektroenergetycznych istniejących 220 i 15 kV oraz projektowanej 110 kV,
- przebieg ruchu tranzytowego drogi krajowej przez tereny zabudowy wsi,
- niski stopień lesistości, mały udział lasów państwowych i ich mała wartość gospodarcza ograniczająca rozwój gospodarki leśnej, przemysłu drzewnego i zagospodarowanie turystyczne,
- niski stopień zwodociągowania gminy,
- nierozwiązana gospodarka ściekowa na terenach wiejskich,
- brak możliwości zaopatrzenia w gaz przewodowy gminy,
- duże rozmiary bezrobocia, szczególnie wśród absolwentów i ludzi młodych w przedziale wiekowym 18 – 34 lata,
- zbyt wąskie pasy drogowe ulic i głównych dróg tranzytowych,
- bardzo niski wskaźnik zmeliorowania użytków rolnych,
- trudności ze zbytem produktów rolnych po korzystnych cenach,
- niewystarczający poziom szkoleń rolniczych dotyczących prowadzenia gospodarstw rolnych nowoczesnymi metodami i ich opłacalnością,
- niewystarczający udział naturalnych użytków zielonych w strukturze poszczególnych gospodarstw rolnych,
- niedostateczna infrastruktura obsługi rolnictwa, w szczególności: zbytu i przerobu produktów rolnych.

1.4. Podstawowe problemy do rozwiązania

Bezrobocie stanowi jedną z najważniejszych barier rozwoju i najgroźniejszych zjawisk w gospodarce gminy. W kategoriach społecznych bezrobocie niesie za sobą zagrożenia społeczne w postaci zjawisk patologicznych i kryminogennych.

Niski poziom wykształcenia rolników, brak stabilnej, opłacalnej produkcji rolnej ograniczają aktywność zawodową i społeczną oraz podejmowanie inicjatyw gospodarczych. Brak pozarolniczych miejsc pracy na wsi przy pogarszających się warunkach społeczno - gospodarczych w kraju, potęguje proces narastania bezrobocia rejestrowanego i utajonego. Dążenie do łagodzenia skutków bezrobocia poprzez stwarzanie szans na zagospodarowanie zasobów ludzkich w wyniku przekwalifikowania, stymulowania rozwoju małych firm, jak również, wsparcie finansowe będzie jednym z najważniejszych działań na rzecz rozwoju gminy.

Najpilniejsze zadania z zakresu **zaopatrzenia w wodę** to kontynuowanie budowy sieci wodociągowej, a z zakresu **odprowadzenia ścieków** sukcesywne rozwiązywanie tego problemu poprzez program gospodarki ściekowej dla całej gminy i etapową budowę sieci kanalizacji sanitarnej w ośrodku gminnym. Realizacja tej inwestycji podniesie warunki życia mieszkańców oraz wpłynie na poprawę stanu środowiska przyrodniczego.

Podstawowym **problemem w zakresie systemu komunikacji** gminy jest eliminacja konfliktów między ruchem tranzytowym i turystycznym, a lokalnym gminy oraz dostosowanie parametrów systemu (standardy, nośności konstrukcji jezdni, stopień bezpieczeństwa itp.) do potrzeb gospodarczych gminy. Istotnym zagadnieniem (w okresie kierunkowym) jest izolacja ruchu na drodze krajowej od ruchów rolniczych i pieszych w obszarach wsi.

2. CELE ROZWOJU

Cele rozwoju gminy jak i kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego sformułowane zostały w wyniku wszechstronnej analizy uwarunkowań przedstawionych w pierwszej części opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo - Diagnoza”.

Biorąc za podstawę rozpoznane w trybie sporządzania studium uwarunkowania rozwoju wynikające z:

- dotychczasowego zagospodarowania i uzbrojenia obszaru gminy,
- dotychczasowego przeznaczenia terenów i wniosków w sprawie zmiany przeznaczenia,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego,

- stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- jakości życia mieszkańców,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,

określono cel nadrzędny i cele szczegółowe w podziale na grupy problemowe: przyrodnicze, społeczne, gospodarcze, komunikacyjne i infrastrukturalne.

2.1. CEL NADRZĘDNY - STRATEGICZNY

Głównym celem rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo jest:

Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez proekologiczny (zrównoważony) rozwój gminy, przy racjonalnym wykorzystaniu walorów przyrodniczych i gospodarczych środowiska, istniejącego majątku trwałego, potencjału infrastrukturalnego i produkcyjnego, w tym walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

2.2. CELE SZCZEGÓŁOWE

Rozwinięciem celu nadrzędnego będzie tworzenie warunków do realizacji następujących grup szczegółowych celów rozwoju:

2.2.1. Ekologiczne cele rozwoju

Kształtowanie przyrodniczej struktury przestrzennej gminy poprzez:

- racjonalne wykorzystanie przyrodniczych walorów w gospodarczym rozwoju gminy, oraz kształtowanie środowiska przyrodniczego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
- kształtowanie równowagi przyrodniczej i podejmowanie zdecydowanych działań na rzecz zachowania i ochrony bioróżnorodności środowiska,
- prowadzenie skutecznej polityki lokalizacyjnej zapobiegającej powstawaniu sytuacji konfliktowych na styku gospodarka-środowisko,
- zachowanie systemu naturalnych powiązań przyrodniczych obejmujących aktywne biologicznie ekosystemy łąkowe, bagienne, wodne i leśne, które mają zasadniczy wpływ na utrzymanie równowagi biologicznej w całym środowisku przyrodniczym gminy i jej sąsiedztwa,
- zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności, przede wszystkim w zakresie jakości powietrza atmosferycznego i poziomu hałasu,

- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ich ściekami, środkami ochrony roślin i ubocznymi skutkami nawożenia,
- zwiększenie zasobów i dyspozycyjności wód powierzchniowych,
- likwidacja konfliktów i zagrożeń spowodowanych dotychczasową działalnością gospodarczą.

2.2.2. Społeczne cele rozwoju

- łagodzenie skutków transformacji społecznej, a zwłaszcza bezrobocia,
- rozwój i poprawa funkcjonowania placówek usługowych,
- rozwój bazy sportowo – rekreacyjnej,
- promocja zdrowego stylu życia i podnoszenie świadomości ekologicznej ludności,
- tworzenie warunków dla rozwoju oświaty i podnoszenia poziomu wykształcenia,
- tworzenie miejsc do kulturalnego spędzania czasu,
- rozwój opieki zdrowotnej i socjalnej oraz przeciwdziałanie patologiom i uzależnieniom,
- rozwój i podnoszenie standardów budownictwa mieszkaniowego i usługowego.

2.2.3. Gospodarcze cele rozwoju

- tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem poprzez wielofunkcyjny rozwój wsi zapewniający alternatywne źródło dochodów,
- pozyskanie inwestorów tworzących miejsca pracy oraz zapewnienie wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej zgodnie z warunkami naturalnymi, tradycjami lokalnymi, potrzebami przetwórstwa rolno-spożywczego oraz popytem na określone surowce i produkty rolne,
- poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- tworzenie nowych form organizacji usług rolniczych i instytucji otoczenia rolnictwa,
- rozwój gospodarki leśnej i zwiększanie lesistości gminy, w tym zalesianie gruntów marginalnych,
- poprawa jakości surowców rolnych zgodnie z normami obowiązującymi w Unii Europejskiej,
- zagospodarowanie gruntów o ograniczonej przydatności dla produkcji rolnej.

2.2.4. Cele rozwoju komunikacji

- zmniejszenie uciążliwości tranzytów przebiegających przez teren gminy,
- poprawa stopnia bezpieczeństwa ruchu samochodowego i pieszego,
- dostosowanie nośności dróg i ulic do potrzeb gospodarczych regionu i gminy,
- podnoszenie standardu usług komunikacyjnych przez ulepszenie nawierzchni dróg i ulic,
- poprawa dostępności do systemu komunikacji zbiorowej regionu,
- poprawa zaplecza obsługi ruchu tranzytowego i turystycznego.

2.2.5. Cele rozwoju infrastruktury technicznej

- sprawne i niezawodne funkcjonowanie systemu zaopatrzenia w wodę zapewniającego zaspokojenie potrzeb,
- sukcesywne rozwiązywanie problemu gospodarki ściekowej,
- rozwiązanie problemu zbiórki i selekcji odpadów stałych,
- dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb wynikających z długookresowego rozwoju gminy oraz stwarzanie warunków do sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu,
- doprowadzenie gazu przewodowego na teren gminy oraz wymiany uciążliwych dla środowiska nośników energii na proekologiczne,
- rozwój nowoczesnych technik łączności oraz wdrażanie systemu internetowego.

3. KIERUNKI I ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

3.1. Struktura funkcjonalno przestrzenna

Gmina Grabowo położona jest w zachodniej części województwa podlaskiego, na obszarze Wysoczyzny Kolneńskiej i należy do gmin typowo rolniczych.

Obszar gminy charakteryzuje się średnią jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej i wysokim poziomem intensywności produkcji rolnej. Użytki rolne zajmują 76,6% powierzchni gminy, a w ich strukturze przeważają grunty orne. Pod względem lesistości gmina należy do obszarów słabo zalesionych, a odsetek lasów wynosi zaledwie 19,9% ogólnej powierzchni. Panującymi zespołami są bory świeże, a w strukturze własności dominują lasy prywatne.

Gmina charakteryzuje się mało zróżnicowanymi walorami krajobrazowymi - przeważa krajobraz polno - leśny o niewielkich deniwelacjach terenu. Wyższe walory przyrodniczo-krajobrazowe reprezentuje północna część gminy położona na obrzeżu wału morenowego.

Walory krajoznawcze posiada jedynie wieś Grabowo z historycznym układem przestrzennym i zabytkami - zespołem dworsko-parkowym oraz zespołem kościoła.

Istotnym elementem struktury przestrzennej jest, przecinająca południkowo wschodnią część gminy, droga krajowa nr 61 Łomża - Augustów.

Z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze oraz istniejące zainwestowanie na obszarze gminy wydzielono następujące jednostki strukturalne:

- **Jednostka I – ośrodek gminny Grabowo** – obejmuje obszar funkcjonalny miejscowości gminnej – tereny zainwestowane oraz położone w bezpośrednim sąsiedztwie istniejącego zainwestowania,
- **Jednostka II – rolnicza** – obejmuje obszar gminy z wyłączeniem ośrodka gminnego.

3.1.1. Jednostka I – ośrodek gminny

Grabowo położone jest w środkowej części gminy w odległości około 3 km od drogi krajowej. W systemie osadniczym województwa Grabowo jest ośrodkiem o znaczeniu gminnym, gdzie skoncentrowane są usługi z zakresu obsługi ludności i rolnictwa.

Główne kierunki rozwoju:

- wielofunkcyjny rozwój ośrodka i koncentracja na jego terenie funkcji mieszkaniowej, administracji, usług o znaczeniu gminnym z zakresu obsługi ludności i rolnictwa oraz funkcji produkcyjno – usługowych,
- rozwój zaplecza obsługi transportu drogowego i kolejowego,

- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego w oparciu o własną bazę surowcową,
- rozwój drobnej wytwórczości i usług,
- rozwój usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa,
- rozwój mieszkalnictwa oraz tworzenie warunków do rozwoju sportu i rekreacji,
- ochrona i kształtowanie środowiska kulturowego,
- poprawa wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- kształtowanie funkcji ekologicznej poprzez ochronę dolin cieków wodnych.

3.1.2. Jednostka rolnicza

Podstawową funkcją jednostki jest gospodarka rolna, a dominującym kierunkiem produkcji zwierzęca (chów bydła mlecznego i trzody chlewnej).

Obszar charakteryzuje się dużym udziałem gruntów rolnych oraz niskim udziałem lasów w strukturze użytkowania. Sprzyja to produkcji roślinnej i hodowli zwierzęcej.

Sieć osadnicza obszaru, równomiernie rozłożona, liczy 35 wsi. Jednostki osadnicze to wsie typowo rolnicze. Funkcja usługowa jest słabo rozwinięta i odgrywa małą rolę w strukturze funkcjonalnej jednostki. Funkcja turystyczna ogranicza się do obsługi ruchu turystów zmotoryzowanych.

Na obszarze jednostki, na gruntach wsi Ciemianka prowadzona jest eksploatacja złoża piasków kwarcowych, a we wsi Golanki funkcjonuje gminne wysypisko śmieci.

Główne kierunki rozwoju:

- umiarkowany, zrównoważony rozwój funkcji osadniczej,
- rozwój rolnictwa o kierunku hodowlanym i roślinnym,
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego,
- rozwój usług z zakresu obsługi rolnictwa,
- rozwój drobnej wytwórczości i usług,
- rozwój usług z zakresu obsługi ruchu turystycznego oraz zaplecza transportu drogowego,
- poprawa wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną,
- ochrona i poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- ochrona walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego,

3.2. Kierunki rozwoju osadnictwa

3.2.1. Tendencje demograficzne

Na podstawie analiz przeprowadzonych na etapie diagnozy ustalono, że czynniki kształtujące rozwój demograficzny kształtują się średnio korzystnie. Jedną z przyczyn spadku liczby ludności jest odpływ migracyjny. Mimo stopniowego zmniejszania się rozmiarów odpływu ludności, nadal występuje ujemne saldo migracji. Zanotowany spadek liczby urodzeń wpłynął ograniczająco na przyrost naturalny. Negatywny wpływ na rozwój demograficzny ma również sytuacja społeczno-gospodarcza, a zwłaszcza trudna sytuacja na rynku pracy, wysoki poziom bezrobocia.

Przy powyższych uwarunkowaniach w okresie najbliższych lat przewiduje się utrzymanie tempa przyrostu zaludnienia na dotychczasowym poziomie. Przewiduje się, że liczba mieszkańców gminy ulegnie dalszemu powolnemu spadkowi i w 2010 roku osiągnie wartość około 3600 osób.

Aby ograniczyć niekorzystne czynniki rozwoju demograficznego, należy dążyć do zahamowania procesu odpływu ludności z gminy poprzez:

- tworzenie nowych miejsc pracy,
- tworzenie zachęt do powrotu studiującej młodzieży,
- wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego,
- poprawę dostępności do usług.

3.2.2. System osadniczy

Sieć osadnicza gminy liczy łącznie 35 wsi o dużym zróżnicowaniu pod względem wielkości; od liczących 871 osób Grabowa do wsi liczących poniżej 30 mieszkańców – Borzymy i Rosochate. Przeciętna wielkość wsi wynosi 109 osób i jest najmniejsza w powiecie kolneńskim. Jest to związane z występowaniem znacznej ilości wsi średnich i małych. Struktura wielkości wsi przedstawia się następująco:

- do 50 osób - 7 wsi,
- 51 do 100 osób - 13 wsi,
- 101 do 150 osób – 9 wsi,
- 151 do 200 osób – 3 wsie,
- powyżej 200 – 3 wsie.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 30 osób/km² przy średniej terenów wiejskich województwa podlaskiego 26 osób/km², a dla powiatu kolneńskiego również 30 osób/km².

Gmina położona jest w zasięgu oddziaływania powiatowego wielofunkcyjnego ośrodka rozwoju miasta Kolno.

Kierunki rozwoju sieci osadniczej:

- wielofunkcyjny rozwój ośrodka gminnego poprzez:
 - wzmocnienie funkcji usługowych o znaczeniu lokalnym,
 - rozwój różnych form opieki społecznej,
 - rozwój i poprawę funkcjonowania zabudowy mieszkaniowej,
 - utrzymanie i dalszy rozwój funkcji usługowo - produkcyjnych,
 - rozwój usług z zakresu obsługi rolnictwa,
- wielofunkcyjny rozwój pozostałych wsi poprzez:
 - rozwój rolnictwa,
 - utrzymanie i rozwój placówek usługowych,
 - utrzymanie i rozwój usług na rzecz obsługi rolnictwa,
 - rozwój funkcji pozarolniczych,
 - rozwój i poprawę funkcjonowania zabudowy zagrodowej.
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi ośrodkami systemu osadniczego poprzez:
 - modernizację sieci drogowej,
 - poprawę funkcjonowania komunikacji zbiorowej,
 - rozbudowę systemów łączności,
 - kształtowanie racjonalnych relacji funkcjonalno-przestrzennych społecznie akceptowanych i efektywnych ekonomicznie pomiędzy poszczególnymi ośrodkami.

3.3. Kierunki ochrony przestrzeni przyrodniczej

Zakłada się zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego gminy – ochronę i wzbogacanie walorów przyrodniczych i wartości użytkowych oraz ich racjonalne wykorzystywanie w rozwoju gminy, przy zapewnieniu sprawnego funkcjonowania całego systemu przyrodniczego, w powiązaniu z systemem wojewódzkim i krajowym.

3.3.1. Szczególne formy ochrony przyrody

Z obiektów i obszarów prawnie chronionych na obszarze gminy występuje jeden **pomnik przyrody** znajdujący się w miejscowości Grabowo. Jest to olsza czarna – pojedyncze drzewo - o obwodzie 295 cm (na wysokości 1,30 m) i wysokości 30 m, o numerze ewidencyjnym 41 (Zarządzenie Wojewody Łomżyńskiego Nr 54/82 z dnia 26.10.1982), rosnące w parku przy OHZ.

Jest to element ochrony indywidualnej w systemie przyrodniczym gminy w stosunku do którego obowiązuje zakaz:

- wycinania, niszczenia lub uszkodzenia drzew,
- zrywania pączków, kwiatów liści oraz pozyskiwania nasion,
- zanieczyszczanie terenu, wzniesienie ognia w pobliżu pomnika przyrody,
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków za wyjątkiem związanych z ochroną pomnika,
- wykonywania innych czynności mogących zniszczyć pomnik przyrody.

Użytki ekologiczne - projektowane

W celu ochrony bioróżnorodności środowiska postuluje się uznanie za użytki ekologiczne pięciu oczek wodnych z otaczającymi je terenami bagiennymi, położonymi na gruntach wsi: Marki, Świdry - Podleśne i Świdry - Dobrzyce (po jednym) oraz Kurkowo (dwa).

3.3.2. Sieć dolin rzecznych

Dolina rzeki Skrody, jak również doliny pozostałych cieków bezimiennych oraz obniżenia terenowe (uzupełnione lasami) – elementy drobno przestrzenne systemu, stanowiące ciągi przyrodnicze o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej i krajobrazowej.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania tych obszarów jest:

- zachowanie dotychczasowych funkcji i walorów środowiska przyrodniczego,
- ochrona przed zainwestowaniem i degradacją.

Realizacja w/w kierunków zagospodarowania wymagać będzie w szczególności:

- utrzymania dotychczasowego sposobu użytkowania jako ciągów naturalnej zieleni łąkowo-pastwiskowej, z zachowaniem lokalnych skupisk wysokiej zieleni łąkowej, wraz z dopuszczeniem realizacji w ich obrębie zbiorników małej retencji wodnej,
- ustalenia zakazu wykonywania prac ziemnych naruszających w sposób istotny rzeźbę terenu i układ stosunków wodnych,
- ustalenia zakazu eksploatacji złóż torfów zalegających w dolinach i obniżeniach terenu.

jak również wprowadzenia zakazu:

- odprowadzania nie oczyszczonych ścieków,
- realizacji w ich obrębie obiektów kubaturowych oraz zbiorników i rurociągów do magazynowania i transportu paliw, olejów i smarów,
- budowy stacji paliw,
- lokalizacji składowisk odpadów stałych i wylewisk płynnych.

3.3.3. Lasy

Występują w znacznym rozproszeniu na obszarze gminy – elementy drobno przestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej i krajobrazowej.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania obszarów leśnych jest:

- zachowanie lasów jako elementów krajobrazu naturalnego,
- prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ustaleniami planów urządzenia lasów, uwzględniając zasadę powszechnej ochrony, utrzymania ciągłości użytkowania oraz dostosowania do ustalonych w planach funkcji i form użytkowania,
- udostępnianie i częściowego przystosowywania kompleksów leśnych do lokalnych potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych,
- wykonanie rekultywacji i zagospodarowania wyrobisk poeksploatacyjnych,
- powiększanie powierzchni leśnych, zalesiając grunty nieprzydatne w produkcji rolnej,
- jak również wprowadzenia zakazu:
 - przeznaczania powierzchni na cele nieleśne,
 - zabudowy, z wyjątkiem urządzeń integralnie związanych z ich funkcją,
 - realizacji przebiegu urządzeń liniowych (linii elektroenergetycznych, gazociągów, ropociągów, kolektorów sanitarnych, linii telekomunikacyjnych, dróg itp.) wymagających znacznych wylesień,

- wykonywanie melioracji trwale naruszających układ stosunków wodnych w dolinach rzecznych na obszarach leśnych,
- lokalizacji składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych.

3.3.4. Zieleni urządzona

Zieleni parków podworskich, ogrodów przydomowych, przykościelna, cmentarna, itp. – to elementy uzupełniające system przyrodniczy gminy o znaczeniu lokalnym.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania jest ochrona powierzchni istniejących form zieleni urządzonej przed jej likwidacją, z wyjątkiem szczególnych przypadków realizacji bardzo ważnych elementów komunikacyjnych lub infrastrukturalnych.

Realizacja ochrony istniejącej zieleni urządzonej wymagać będzie w szczególności:

- zakazu przeznaczania tych terenów na inne cele w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- doboru odpowiednich, do warunków siedliskowych i układów przestrzennych, gatunków zieleni,
- zachowania funkcji zieleni cmentarnej i parków podworskich, łącznie z ich układem przestrzennym, fizjograficznym i przyrodniczym.

3.3.5. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

W ramach ochrony wód powierzchniowych i podziemnych zakłada się:

- uzyskanie i utrzymanie, przynajmniej, w II klasie czystości wszystkich cieków na obszarze gminy,
- ochronę wód gruntowych przed zanieczyszczeniami sanitarnymi, rolniczymi i przemysłowymi,
- utrzymanie nienaruszalnego przepływu biologicznego rzeki Skrody.

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- zakazu odprowadzania do wód powierzchniowych ścieków sanitarnych i przemysłowych w wielkościach, które nie gwarantują utrzymania obowiązującej II klasy czystości wód,
- zakazu odprowadzania nie oczyszczonych ścieków do gruntu,
- budowy zbiorczych systemów kanalizacyjnych z oczyszczalniami ścieków lub indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków,

- zachowania stref ochrony bezpośredniej o szerokości 10 m dla studni stanowiących ujęcia komunalne w Grabowie i Gnatowie (ze względu na dobrą izolacyjność warstwy wodonośnej nie zachodzi potrzeba wyznaczania strefy ochrony pośredniej),
- właściwego doboru terenów (skład fizyko-mechaniczny gleb, budowa geologiczna, spadki) dla rolniczego wykorzystania odchodów płynnych z ferm produkcji zwierzęcej.

3.3.6. Ochrona powietrza atmosferycznego

W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego uwzględnia się następujące kierunki zagospodarowania:

- przeciwdziałanie wzrostowi zanieczyszczeń powietrza, głównie substancjami pochodzącymi z procesów energetycznych, przemysłowych oraz komunikacji samochodowej (zwłaszcza pyłów zawieszonych, dwutlenku siarki i azotu oraz ołowiu),

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- obowiązku stałego monitoringu atmosfery jako podstawy ustalenia lokalnych, jednostkowych norm emisji zanieczyszczeń lub ich likwidacji w formie stosownych decyzji administracyjnych,
- obowiązku instalowania urządzeń do redukcji zanieczyszczeń oraz zmianie technologii produkcji w obiektach stanowiących główne źródła emisji zanieczyszczeń,
- stosowania proekologicznych nośników energii cieplnej (gaz, olej opałowy, energia elektryczna) – kotłownie szkolne i inne obiekty użyteczności publicznej, jak również gospodarstwa domowe,
- utrzymania obowiązku ponadnormatywnej uciążliwości zakładu w granicach własnej działki,
- przestrzegania wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz. U. nr 87, poz. 796),

3.3.7. Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami

Działania w tym zakresie powinny zmierzać w kierunku minimalizacji poziomu hałasu i wibracji, głównie, na obszarach stałego pobytu (zamieszkania) ludzi.

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- eliminacji z obszarów zamieszkania źródeł hałasu o ponadnormatywnym natężeniu poprzez zabezpieczenia techniczne lub zmianę technologii i urządzeń,
- ograniczania ponadnormatywnego hałasu i wibracji do granic własności działek, na których zlokalizowane są ich źródła powstawania,
- uwzględniania w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu norm dopuszczalnego hałasu w środowisku zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9.01. 2002 roku w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8, poz. 81).

3.3.8. Ochrona ludzi i środowiska przed szkodliwym elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym

Podstawnym kierunkiem gospodarki przestrzennej w w/w zakresie jest zmniejszenie do minimum oddziaływania szkodliwego promieniowania niejonizującego na ludzi i środowisko.

Źródłem szkodliwego elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego są, głównie, przesyłowe linie elektroenergetyczne wysokich napięć. Przez obszar gminy przebiega linia elektroenergetyczna 220 kV Ostrołęka - Ełk oraz projektowana jest linia 110 kV Łomża - Szczuczyn - Ełk.

W celu maksymalnej ochrony przed promieniowaniem niejonizującym należy zachować strefę wolną od zabudowy i stałego przebywania ludności o szerokości minimum 30,0 m od osi linii dla linii 220 kV i 20,0 m dla linii 110 kV.

3.3.9. Ochrona powierzchni ziemi

W celu ochrony powierzchni ziemi i racjonalnego wykorzystania jej walorów użytkowych w rozwoju gminy, przyjmuje się następujące kierunki zagospodarowania:

- ochronę powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
- ochronę rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed przeznaczaniem jej na cele inne niż rolnicze,
- ochronę powierzchni ziemi przed negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych.

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- budowy gminnego składowiska odpadów lub wspólnego dla kilku gmin, spełniającego wymogi sanitarno-ekologiczne dla tego rodzaju obiektów,

- likwidacji „dzikich” (nie urządzonych) składowisk odpadów,
- stworzenia systemu gromadzenia i wywozu odpadów stałych, gwarantującego ochronę środowiska przyrodniczego przed zanieczyszczeniem oraz umożliwiającego odzysk (recycling) surowców wtórnych, w drodze selekcji odpadów u ich producentów lub składowisku gminnym, jak również systemu zbytu odzyskanych surowców,
- zachowania dotychczasowej struktury przestrzennej gruntów rolnych i leśnych z możliwością ekologicznego jej wzbogacania (zalesienia gruntów nieprzydatnych dla produkcji rolnej, zadrzewienia śródpolne, remizy, użytki ekologiczne itp.),
- ochrony kompleksów gleb chronionych, szczególnie klas III-cich i wszystkich innych pochodzenia organicznego przed zmianą ich przeznaczenia na cele inne niż produkcji rolnej,
- podnoszenia jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez dalszą poprawę stosunków wodnych łącznie z budową zbiorników małej retencji,
- racjonalnej eksploatacji złóż surowców mineralnych z zachowaniem wymogów ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96),
- rekultywacji i zagospodarowaniu wyrobisk po eksploatacji surowców mineralnych,
- wprowadzenia zakazu eksploatacji złóż torfów w dolinach i obniżeniach terenowych.

3.4. Kierunki ochrony przestrzeni kulturowej

Zasoby dziedzictwa kulturowego jako trwałe elementy zagospodarowania obszaru stanowią istotny element tożsamości świadczący o ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej. Podstawowym celem polityki władz gminy w tej dziedzinie powinna być ochrona oraz racjonalne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektów wymagają pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w trybie określonym przez Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 października 2000 r. w sprawie zasad i trybu udzielania i cofania zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, archeologicznych i wykopaliskowych oraz warunków ich prowadzenia i kwalifikacji osób uprawnionych do wykonywania tych prac (Dz.U. Nr 93 z 2000 roku, poz.1033).

Najpełniejszą ochronę obiektów dziedzictwa kulturowego przed naturalnym niszczeniem, dewastacją przez człowieka poprzez wykorzystywanie na nieodpowiednie cele lub obudowywanie innymi obiektami, można uzyskać poprzez sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Plany powinny zawierać regulacje dotyczące przeznaczenia i zagospodarowania terenów, na których znajdują się obiekty podlegające ochronie.

3.4.1. Tereny i obiekty dóbr kultury podległe ochronie prawnej

Ciemianka

- Zespół dworsko-parkowy:
 - a) dwór, murowany, koniec XIX wieku
 - b) park

Grabowo

- Układ przestrzenny wsi
- Zespół kościoła parafialnego p.w. Jana Chrzciciela:
 - a) **kościół, murowany, 1825-48 rok, nr rejestru A-61**
 - b) **plebania, murowana, 3 ćwiartka XIX wieku, nr rejestru A-129**
 - c) wikarówka, murowana, początek XX wieku
 - **Cmentarz rzymskokatolicki, nr rejestru A-295**
 - Zespół dworsko-parkowy:
 - a) **dwór murowany, koniec XIX wieku, nr rejestru A-130**
 - b) rządówka, budynek murowany, koniec XIX wieku
 - c) stodoła, murowana, koniec XIX wieku

- d) trzy obory, murowane, koniec XIX wieku
- e) spichlerz, murowany, koniec XIX wieku
- f) budynki gospodarcze, murowane, koniec XIX wieku
- g) gorzelnia, murowana, koniec XIX wieku
- h) magazyn spirytusowy, murowany, początek XIX wieku
- i) altanka ogrodowa, murowana, XVIII/XIX wiek, nr rejestru A-71**
- j) park krajobrazowy, I połowa XIX wieku, nr rejestru A-71**

Grabowo, ul. Adama Gątkiewicza

- Dom nr 24, drewniany, początek XX wieku
- Dom nr 33, drewniany, lata dwudzieste XX wieku

Grabowo

- Mogiła żołnierzy AK z okresu II wojny światowej (na cmentarzu)

Kurkowo

- Dom nr 3, drewniany, początek XX wieku

Przyborowo

- Dom nr 14, drewniany, lata 20 XX wieku
- Dom nr 23, drewniany, koniec XX wieku
- Dom nr 24, drewniany, lata 20 XX wieku

Rosochate

- Dom nr 1, drewniany lata 20 XX wieku

Stare Guty

- Dom nr 19, drewniany, lata 20 XX wieku

Surąły

- Dom nr 28, drewniany, lata 20 XX wieku

Świdry - Dobrzyce

- Dróżniczówka, murowana, lata 20 XX wieku

Wiszowate

- Dom nr 15, drewniany, lata 20 XX wieku
- Dom nr 26, drewniany, lata 20 XX wieku

3.4.2. Zabytki i stanowiska archeologiczne o dużej wartości poznawczej

- Stare Guty, stanowisko nr 3, epoka kamienna, okres wpływów rzymskich, osada
- Guty Podleśne, stanowisko nr 4, okres wpływów rzymskich, osada
- Konopki - Białystok, stanowisko nr 5, wczesne średniowiecze, cmentarzysko.

3.4.3. Zasady ochrony konserwatorskiej

- **Obiekty zabytkowe** (wpisane do rejestru zabytków) objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, która polega na ich zachowaniu i konserwacji, wszelkie prace przy obiektach i na terenach zabytkowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zgodą służb konserwatorskich.
- **Obiekty kulturowe** (pozostałe figurujące w spisie) stanowią przedmiot zainteresowania konserwatorskiego, podlegają zachowaniu i ochronie. Prace przy obiektach kulturowych winny być uzgadniane ze służbą konserwatorską. Rozbiórka budynku o wartościach kulturowych może być dokonana tylko w uzasadnionych przypadkach (bardzo zły stan zachowania) za zgodą służb konserwatorskich,
- **Ochrona zabytkowych założeń dworsko – ogrodowych polega na:**
 - zachowaniu i restauracji dworu oraz zabudowy podworskiej,
 - na rejestracji i rekonstrukcji elementów zabytkowych układu terenu: układ komunikacyjny, podział funkcjonalno – przestrzenny, osie kompozycyjne i widokowe, ciek i zbiorniki wodne,
 - na zachowaniu i konserwacji starodrzewu,
 - na usunięciu elementów zniekształcających kompozycję zieleni (np. samosiewy) i odtworzeniu elementów zniszczonych (uzupełnienie nasadzeń),
 - na zakazie lokalizowania na terenie założenia w jego otoczeniu inwestycji o charakterze uciążliwym – mogącym przyczynić się do zniszczenia zabytku, a także obiektów zasłaniających widok na zabytek, czy też dysharmonizujących z jego elementami,
 - wszelka praca przy zabytku oraz działalność inwestycyjna na jego terenie winne być uzgadniane z WKZ.
- **Ochrona cmentarzy i mogił historycznych polega na:**
 - wyłączeniu ich spod wszelkiej działalności inwestycyjnej, nie związanej z ich rewaloryzacją,
 - na zachowaniu i konserwacji historycznych elementów ukształtowania terenu cmentarzy (nasypy, wały, układ alejowy, układ kwater i mogił),

- na zachowaniu i konserwacji starodrzewu,
- na zachowaniu i konserwacji zabytkowych nagrobków, krzyży oraz innych elementów małej architektury (ogrodzenia, bramy),
- na usuwaniu elementów zniekształcających (np. samosiewy, wysypiska śmieci),
- na zakazie lokalizowania w ich bezpośrednim sąsiedztwie działalności o uciążliwym charakterze oraz obiektów zasłaniających widok na cmentarz, czy też dysharmonizujących przestrzennie i kompozycyjnie z ich elementami.
- **Stanowiska archeologiczne** objęte są obserwacją archeologiczną. Wszelka działalność inwestycyjna na ich terenie może być prowadzona pod nadzorem archeologiczno – konserwatorskim. W przypadku stwierdzenia reliktyw archeologicznych prace winny być przerwane, a teren udostępniony do badań archeologicznych, których wyniki zadecydują o uciążliwości ich kontynuowania.
- **Ochrona historycznych układów przestrzennych wsi** polega na:
 - zachowaniu historycznego rozplanowania układu i jego historycznych elementów (np.: zespół kościoła parafialnego, cmentarz parafialny, zespół dworski wraz z towarzyszącą im zielenią, wieś – ulicówka), historycznego układu komunikacyjnego i parcelacyjnego, a w jego szczególności przebiegu dróg w obecnych liniach rozgraniczających i zabudowy,
 - na kształtowaniu nowych elementów układu przestrzennego w dostosowaniu do historycznej kompozycji i dyspozycji funkcjonalno – przestrzennej układu oraz jego poszczególnych elementów,
 - na zachowaniu zbliżonej do historycznej skali układu,
 - na zachowaniu historycznych dominant wysokościowych, przestrzennych i architektonicznych (np. kościoła parafialnego i dzwonnicy, dworu),
 - na zachowaniu, restauracji i modernizacji technicznej zabudowy historycznej,
 - na dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej wsi w zakresie sytuacji skali i bryły, oraz w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej, przy lokalizacji nowych obiektów mieszkalnych i gospodarczych winna być zachowana tradycyjna dyspozycja funkcjonalno – przestrzenna zagrody.

Opracowano na podstawie materiałów Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Białymstoku, Delegatura w Łomży (nadesłanych pismem ZN.401-I.I., ET-76/02 z dn.08.października 2002 roku)

3.5. Kierunki i zasady rozwoju obszarów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę

Rozwój obszarów zabudowanych oraz przeznaczonych pod zabudowę wynikać będzie:

- ze stanu zagospodarowania i wykształconych funkcji jednostek osadniczych,
- uwarunkowań środowiska,
- zakładanych kierunków rozwoju gminy.

Rozwój ukierunkowany będzie na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu zagospodarowania gminy przy zachowaniu walorów przyrodniczych i kulturowych środowiska, przy zapewnieniu walorów krajobrazowych oraz efektywności wykorzystania zasobów.

Kierunki polityki przestrzennej w zakresie terenów zabudowy:

- lokalizowanie zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej i usługowej w wyznaczonych strefach zabudowy wsi,
- dopuszczenie realizacji nieuciążliwych zakładów produkcyjno-usługowych w strefach zabudowy wsi,
- zakaz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w strefach zabudowy wsi oraz eliminowanie funkcji kolizyjnych,
- przestrzeganie zasady nie rozpraszania zabudowy przez ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy poza wyznaczonymi strefami,
- przestrzeganie zakazu przeznaczania na cele budowlane powierzchni leśnych oraz terenów o niekorzystnych dla zabudowy warunkach fizjograficznych (doliny cieków wodnych i inne obniżenia terenu),
- utrzymanie historycznie ukształtowanych układów urbanistycznych i form przestrzennych ich zabudowy na obszarach objętych ochroną konserwatorską,
- poprawa wizerunku wsi oraz tworzenie nowych wartości kulturowych poprzez:
 - dostosowanie nowej zabudowy do tradycji regionalnej w zakresie gabarytów, form zabudowy oraz stosowanego materiału budowlanego,
 - dostosowanie i zharmonizowanie zabudowy i sposobu zagospodarowania przestrzeni z otaczającym krajobrazem i otaczającą zabudową,
 - usunięcie lub odpowiednia przebudowa obiektów dysharmonizujących o obcych dla krajobrazu, otoczenia i tradycji formach,
 - zagospodarowanie lub rozbiórka nieużytkowanych obiektów,
 - modernizacja istniejącej zabudowy w kierunku poprawy estetyki,

- podporządkowywanie realizacji ukształtowanym historycznie układom zabudowy,
- zabudowa terenów, na których musi nastąpić ustalenie ich przeznaczenia, zasad podziału na działki budowlane, warunków zabudowy i zagospodarowania, ustalenie przebiegu nowych dróg i zasad uzbrojenia technicznego, występuje obowiązek uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych, może nastąpić po wcześniejszym opracowaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- zabudowa terenów, na których istniejące podziały własnościowe (np. wąskie działki, nieregularny kształt, ukośne położenie względem drogi) uniemożliwiają zagospodarowanie zgodnie z wymogami ładu przestrzennego, może nastąpić po przeprowadzeniu procedury scalenia i podziału.

3.5.1. Jednostka I - ośrodek gminny

Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno - przestrzennej miejscowości gminnej określono na rysunku w skali 1 : 5 000 „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

Określono kierunki przekształceń istniejącego zainwestowania, tereny, które mogą być przeznaczone pod zabudowę oraz dominujące funkcje poszczególnych terenów tworzących strukturę zainwestowania miejscowości.

Historyczny układ przestrzenny Grabowa z ulicami wylotowymi oraz zabytkowym zespołem kościoła parafialnego objęte są ochroną konserwatorską - obowiązuje podporządkowanie zagospodarowania na obszarze strefy konserwatorskiej zasadom, które zostały określone w rozdziale „kierunki ochrony przestrzeni kulturowej”.

Kierunki i zasady zagospodarowania terenów zabudowy:

- rozwój zabudowy mieszkaniowej poprzez:
 - modernizację zasobów i uzupełnienia w ramach istniejącej struktury,
 - sukcesywne przekształcanie zabudowy zagrodowej zlokalizowanej w centrum miejscowości w zabudowę mieszkaniową,
 - realizacja nowych zespołów zabudowy mieszkaniowej na wyznaczonych terenach - głównie w formie zabudowy jednorodzinnej,
- rozwój usług i funkcji produkcyjnej poprzez:
 - modernizację istniejących oraz realizację nowych obiektów usługowych z zakresu administracji i obsługi ludności,
 - prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze nieuciążliwym w obiektach adaptowanych lub zlokalizowanych w obrębie terenów zabudowy,

- modernizację i rozbudowę istniejącej bazy materialnej przemysłu, w tym realizacja zakładów drobnej produkcji, głównie przetwórstwa rolnego,
- adaptację nieużytkowanych obiektów produkcyjnych i usługowych,
- rozwój zaplecza obsługi rolnictwa - usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa poprzez modernizację i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń, w tym urządzenie nowej targowicy *oraz budowa zbiornika retencyjnego,*¹⁾
- rozwój zabudowy zagrodowej, głównie na zasadzie modernizacji, przebudowy i rozbudowy istniejących siedlisk,
- rozbudowa zaplecza sportowo - rekreacyjnego oraz zwiększenie powierzchni terenów zieleni urządzonej poprzez:
 - urządzenie terenu zieleni (w centrum, na bazie zieleni istniejącej nieurządzonej),
 - urządzenie terenów zieleni z zapleczem sportowo - rekreacyjnym (z budową sali gimnastycznej przy szkole podstawowej *i budową boisk sportowych) oraz urządzenie terenów zieleni z zapleczem sportowo – rehabilitacyjnym,*¹⁾
 - zwiększanie udziału zieleni na terenach zabudowy mieszkaniowej,
 - urządzenie ścieżek rowerowych i ciągów pieszych,
 - *wykorzystanie projektowanego zbiornika retencyjnego do celów rekreacji i wypoczynku,*¹⁾
- podniesienie atrakcyjności centrum (obszar przyległych kwartałów zabudowy) poprzez:
 - porządkowanie i rewaloryzację obszaru położonego w strefie ochrony konserwatorskiej,
 - przekształcenia funkcjonalne w kierunku sukcesywnego zmniejszania udziału zabudowy mieszkaniowej na rzecz usług,
 - lokowanie usług centrotwórczych,
 - eliminowanie obiektów uciążliwych,
 - modernizacja zabudowy w kierunku poprawy estetyki.

3.5.2. Jednostka II - rolnicza

Podstawową funkcją jednostki jest rolnictwo z dobrze rozwiniętą produkcją zwierzęcą.

Funkcjami uzupełniającymi będą funkcje usługowo - produkcyjne.

Na obszarze zakłada się umiarkowany rozwój osadnictwa ukierunkowany na polepszenie standardu życia mieszkańców (poprawa warunków mieszkaniowych, wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną), tworzenie warunków rozwoju rolnictwa oraz rozwój funkcji pozarolniczych.

Na rysunku studium „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” określono strefy zabudowy. Obejmują one tereny istniejącego zainwestowania, tereny przeznaczone pod zabu-

¹⁾ zmiana wprowadzona Uchwałą nr XXII/129/09 Rady Gminy Grabowo z dnia 20 października 2009 roku

zabudowę w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego oraz tereny predysponowane do rozwoju zabudowy wyznaczone w studium.

Kierunki i zasady zagospodarowania terenów zabudowy:

- rozwój zabudowy rolniczej, mieszkaniowej i usługowej, głównie na zasadzie modernizacji, przebudowy i uzupełnień w ramach istniejącej struktury,
- dopuszcza się lokalizację nieuciążliwego rzemiosła i drobnej produkcji w obiektach adaptowanych lub lokalizowanych w obrębie istniejącej zabudowy,
- ograniczanie lokalizacji nowej zabudowy do granic stref zabudowy. Powiększanie obszarów zabudowy może nastąpić przez zabudowę terenów położonych w sąsiedztwie wyznaczonej strefy (nie więcej niż 50 m), a zabudowy kolonijnej w bezpośrednim powiązaniu z zabudową istniejącą,
- kształtowanie nowej zabudowy (także istniejącej modernizowanej i przebudowywanej) w dostosowaniu do tradycyjnego budownictwa regionalnego w zakresie skali i bryły zabudowy oraz stosowanego materiału budowlanego:
 - wysokość zabudowy do 2 kondygnacji, w tym poddasze użytkowe,
 - dachy wysokie z zaleceniem stosowania pokryć ceramicznych lub z materiałów dachówkopodobnych, o geometrii dachów zbliżonych do zabudowy o wartościach kulturowych,
- poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych poprzez:
 - modernizację i rozbudowę istniejących siedlisk rolniczych - powiększanie istniejących siedlisk o sąsiednie niezabudowane działki budowlane - w strefach zabudowy wsi,
 - realizację nowych siedlisk rolniczych w wyznaczonych strefach zabudowy wsi,
 - realizację obiektów dla potrzeb wysokotowarowej produkcji rolnej (fermy hodowlane powyżej 50 DJP) - poza strefami zwartej zabudowy,
- rozwój działalności usługowo - produkcyjnej poprzez:
 - modernizację i realizację obiektów usługowych w dostosowaniu do potrzeb,
 - realizację zakładów drobnej wytwórczości i usług ukierunkowanych na wykorzystanie miejscowych surowców (przetwórstwa rolnego) - lokalizacja zakładów uciążliwych poza strefami zabudowy wsi,
 - prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze nieuciążliwym w obiektach adaptowanych lub lokalizowanych w strefach zabudowy wsi,

- realizację obiektów obsługi rolnictwa - obiekty uciążliwe oraz o charakterze dysharmozującym z zabudową powinny być lokalizowane poza obszarami zabudowy wsi,
- zagospodarowanie nieużytkowanych obiektów usługowych i produkcyjnych (między innymi nieczynny młyn w Grabowie oraz były szkoły w Skrodzie Wielkiej i Chełchach),
- rozwój bazy turystyki i wypoczynku oraz zaplecza obsługi ruchu turystycznego poprzez:
 - rozwój usług z zakresu handlu, gastronomii, hotelarstwa oraz obsługi podróżnych samochodowych (głównie przy drodze krajowej nr 61),
 - urządzenie ścieżek rowerowych,
- rozwój zaplecza obsługi transportu drogowego poprzez:
 - realizację obiektów i urządzeń obsługi komunikacji - lokalizacja przy drodze krajowej, z propozycją MOP-u we wsi Borzymy lub Świdry.

3.6. Kierunki rozwoju infrastruktury społecznej

W zakresie usług ponadpodstawowych jak administracja finansowa, samorządowa, lecznictwo zamknięte i specjalistyczne, kultura, szkolnictwo ponadgimnazjalne – gmina znajduje się w zasięgu oddziaływania powiatowego wielofunkcyjnego ośrodka rozwoju - miasta Kolno.

3.6.1. Edukacja

Na terenie gminy w roku szkolnym 2002/2003 funkcjonują szkoły podstawowe w Grabowie, Surafach i Konopkach Monetach oraz szkoła filialna w Kurkowie. W szkołach podstawowych znajduje się 41 pomieszczeń do nauczania. Do szkół uczęszcza 408 uczniów z terenu całej gminy. Zajęcia w szkołach prowadzi 34 nauczycieli pełnozatrudnionych. Wychowanie przedszkolne odbywa się w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Uczęszcza 65 dzieci w wieku 6 lat.

Na terenie gminy funkcjonuje 1 szkoła gimnazjalna. Uczniowie z całej gminy (199 uczniów) uczęszczają do gimnazjum znajdującego się w budynku szkoły podstawowej w Grabowie. Funkcjonuje tu również zaoczne technikum rolnicze.

W zakresie edukacji zakłada się następujące kierunki i zadania rozwoju:

- **Dostosowanie bazy szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego do potrzeb systemu oświaty poprzez:**
 - modernizację szkół podstawowych,
 - rozwój przyszkolnej bazy sportowej, w tym budowę *boisk szkolnych (pełnowymiarowego w miejscowości Grabowo) i¹⁾* sal gimnastycznych przy szkołach podstawowych – I-szy etap w Konopkach Monetach,
 - organizowanie systemu dowozu dzieci do szkół.
- Podnoszenie poziomu wykształcenia młodzieży poprzez:
 - zwiększenie roli i udziału liceów ogólnokształcących w systemie edukacji ponadgimnazjalnej,
 - upowszechnianie wykształcenia średniego w wyniku zwiększania liczby uczniów w technikach i liceach zawodowych.
- Dostosowanie struktury systemu i profili kształcenia do zmieniającego się popytu na rynku pracy poprzez ścisłą współpracę z podmiotami gospodarczymi powiatów i regionu w zawodach poszukiwanych na rynku pracy.
- Poprawę jakości i metod nauczania z wykorzystaniem nowoczesnych technik poprzez:
 - tworzenie i rozbudowę pracowni komputerowych w szkołach podstawowych,
 - tworzenie i rozbudowę pracowni językowych,
 - poprawę wyposażenia dydaktycznego.

¹⁾ zmiana wprowadzona Uchwałą nr XXII/109/09 Rady Gminy Grabowo z dnia 20 października 2009 roku

3.6.2. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy funkcjonuje podstawowy zakład opieki zdrowotnej w Grabowie. Dysponuje gabinetami lekarskimi: rodzinnym, stomatologicznym i poradni dla kobiet. Ponadto wykonywane tu są szczepienia ochronne. Ośrodek obsługuje całą gminę.

W zakresie lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego gmina obsługiwana jest przez placówki zlokalizowane w Kolnie, Łomży, Białymstoku.

Należy dążyć do poprawy funkcjonowania i usprawniania warunków w lecznictwie otwartym poprzez:

- poprawę wyposażenia podstawowego ośrodka zdrowia w Grabowie,
- tworzenie warunków do rozwoju instytucji lekarza domowego,
- rozwój profilaktyki zdrowotnej,
- zapewnienie mieszkańcom dostępu do specjalistycznych usług medycznych,
- rozszerzanie zakresu świadczonych usług zdrowotnych,
- stworzenie warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla lekarzy.

3.6.3. Opieka socjalna

W 2002 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowie obejmował pomocą społeczną 270 osób w 181 rodzinach z ogólną liczbą osób w tych rodzinach 817. Pomocą objęto 7% mieszkańców gminy. Dominującą przyczyną korzystania z pomocy społecznej jest bezrobocie, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, alkoholizm oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

W celu poprawy funkcjonowania opieki socjalnej należy dążyć do rozbudowy bazy i form opieki społecznej poprzez:

- doskonalenie działań ośrodków pomocy społecznej w zakresie pomocy środowiskowej,
- zapewnienie opieki socjalnej dla bezrobotnych bez szans uzyskania pracy,
- wspieranie działań instytucji i organizacji zajmujących się działalnością socjalną, opieką społeczną oraz problemami uzależnień i patologii społecznych,
- tworzenie ośrodków wypoczynku, edukacji i integracji dla osób niepełnosprawnych.

3.6.4. Usługi kultury

Na terenie gminy funkcjonują placówki kultury zlokalizowane w ośrodku gminnym Grabowo: gminny ośrodek kultury i biblioteka. Ponadto do organizacji okolicznościowych

uroczystości i zebrań mieszkańcy wykorzystują pomieszczenia remiz straży pożarnej we wsiach: Siwki, Surały, Konopki - Białystok, Ciemianka.

Rozwój kultury następować będzie poprzez tworzenie warunków do:

- utrzymania i modernizacji istniejących placówek kultury,
- zwiększenia ilości podstawowych placówek kultury na terenie gminy.

3.6.5. Sport, rekreacja, wypoczynek

Placówki sportowe występujące w gminie to sale gimnastyczne przy szkołach w Grabowie i Surałach oraz boiska sportowe przy wszystkich szkołach podstawowych.

Polepszenie stanu bazy sportowej, bazy rekreacyjno – wypoczynkowej oraz warunków do rozwoju sportu i rekreacji następować będzie poprzez:

- rozwój przyszkolnej bazy sportowej, w I etapie budowę sali gimnastycznej przy szkole podstawowej w Konopkach Monetach,
- *budowę pełnowymiarowego boiska sportowego i¹⁾* modernizację przyszkolnych boisk sportowych,
- realizację kąpieliska wraz z zespołem rekreacyjnym w Grabowie,
- rozwój bazy rekreacyjno – wypoczynkowej (ścieżki rowerowe, szlaki piesze),
- organizowanie imprez rekreacyjno - sportowych o charakterze masowym (festyny sportowe, rajdy turystyczne, itp.),
- rozwijanie współzawodnictwa sportowego w wyniku organizacji międzyszkolnych lig sportowych,
- wspieranie i pobudzanie społeczeństwa do aktywnych form sportowego stylu życia,
- umożliwienie powstawania grup i kół zainteresowań.

3.6.6. Mieszkalnictwo

W celu poprawy warunków zamieszkania należy tworzyć warunki do rozwoju i modernizacji budownictwa mieszkaniowego poprzez:

- przygotowanie terenów budowlanych: przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów pod różne formy budownictwa oraz realizację uzbrojenia technicznego,
- realizację budownictwa socjalnego,
- rozwój przemysłu materiałów budowlanych,
- zwiększanie ładunku przestrzennego na terenach mieszkaniowych.

¹⁾ zmiana wprowadzona Uchwałą nr XXII/109/09 Rady Gminy Grabowo z dnia 20 października 2009 roku

3.7. Kierunki rozwoju sfery gospodarczej

3.7.1. Rolnictwo

Warunki naturalne rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Grabowo są średnie do rozwoju rolnictwa, gdyż 41,6% powierzchni użytków rolnych stanowią gleby III - IV klasy bonitacyjnej, zaś 44,2% powierzchni gruntów ornych stanowią kompleksy przydatności rolniczej pszenne i żytnie dobre. Korzystna zaś jest struktura użytków rolnych, gdyż grunty orne stanowią 82,3% powierzchni.

Użytki zielone, które stanowią 15,6% obszaru użytków rolnych, z których 44,3% powierzchni stanowią kompleksy średnie mogą stanowić dobrą bazę do rozwoju produkcji zwierzęcej. Jednak wymagają one nakładów, gdyż prawie całość wymaga zmeliorowania. Stopień zmeliorowania użytków rolnych wymagających melioracji, jest jednym z najniższych wskaźników w województwie podlaskim.

Grunty orne, w większości średniej jakości predysponowane są do produkcji roślin okopowych dla przemysłu, w szczególności ziemniaków oraz roślin paszowych do dalszego rozwoju produkcji zwierzęcej.

Gmina położona jest w rejonie produkcji rolniczej łomżyńsko – kolneńskim wyodrębnionym w projekcie planu zagospodarowania przestrzennego województwa ze względu na potencjalne możliwości produkcyjne i uwarunkowania przyrodniczo – organizacyjne. Rejon ten charakteryzuje się średnią jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej i wysoką intensywnością produkcji rolniczej i jest predysponowany zarówno do rolnictwa integrowanego jak i ekologicznego.

Ogólny wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi 52,4 pkt, wobec 49,6 pkt dla powiatu kolneńskiego i 55,0 pkt dla województwa

Rolnictwo stanowi podstawę gospodarki gminy i ze względu na konieczność dostosowania się do nowych uwarunkowań gospodarki rynkowej i wymogów Unii Europejskiej wymaga ciągłych przemian.

Procesy te mają zapewnić właściwe wykorzystanie ziemi, zasobów pracy, środków technicznych, zmniejszeniu kosztów produkcji i jej dostosowania do potrzeb rynku, poprawie jakości produktów i ich dostosowania do norm unijnych przy spełnieniu wymogów ochrony środowiska.

Ważną sprawą jest umiejętne wykorzystanie instrumentów finansowych, prawnych i edukacyjnych Unii Europejskiej, zarówno w okresie przedakcesyjnym w różnych programach przystosowawczych, jak i w okresie przynależności do struktur.

Aby osiągnąć powyższe cele należy przyjąć następujące kierunki działań:

- właściwe wykorzystanie naturalnych warunków użytkowych rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:
 - dalszy rozwój produkcji zwierzęcej w zakresie hodowli bydła mlecznego i trzody chlewnej w kierunku nowoczesnych metod,
 - wydzielenie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej pod zalesienia lub zmiany sposobu użytkowania na inne cele.
 - ograniczenie przeznaczenia gruntów wysokich klas bonitacyjnych na cele nierolnicze i nieleśne a także zapobieganie degradacji użytków rolnych,
- poprawa warunków do rozwoju produkcji rolniczej, poprzez:
 - meliorację użytków rolnych, a także modernizację zbiornika małej retencji o funkcji rekreacyjnej i rybackiej na rzece Skrodzie zgodnie z „Programem małej retencji wodnej do roku 2015 we wsi Grabowo o powierzchni 8,00 ha,
 - budowę i modernizację dróg rolniczych zapewniających właściwą obsługę i wykorzystanie użytków rolnych z możliwością wykorzystania środków celowych,
 - rekultywację i zagospodarowanie terenów zdegradowanych i zdewastowanych na cele rolnicze lub leśne,
- tworzenie warunków do dalszego rozwoju produkcji rolnej, poprzez:
 - rozwój gospodarstw specjalistycznych w celu dostosowania jakości wytwarzanych produktów do norm unijnych i innych rynków zagranicznych przy zachowaniu zasad ochrony środowiska naturalnego,
 - zwiększenie produktywności gospodarstw w wyniku wprowadzania nowoczesnych i efektywnych sposobów gospodarowania zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników w zakresie technik gospodarowania, rachunkowości i zarządzania,
 - poprawę wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę techniczną z wykorzystaniem środków pomocowych,
- tworzenie warunków do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, poprzez:
 - wspieranie powstawania nowych zakładów przetwórczych o małej i średniej skali produkcji,
 - tworzenie rezerw terenowych i wykorzystanie istniejących pustostanów pod rozwój działalności gospodarczej celem tworzenia miejsc pracy na obszarach wiejskich,

- wielokierunkowy rozwój edukacji w zakresie podjęcia działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich,
- wszechstronną pomoc podmiotom i osobom podejmującym działalność gospodarczą w zawodach pozarolniczych,
- rozwój drobnej wytwórczości, rzemiosła regionalnego i innej działalności alternatywnej i uzupełniającej działalność podstawową związaną z prowadzeniem gospodarstwa rolnego,
- rozwój usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa, poprzez:
 - organizowanie grup producenckich, spółdzielni i innych form samoorganizowania się rolników celem obniżenia kosztów produkcji, łatwiejszego zbytu surowców rolnych,
 - wspieranie rozwoju nowoczesnych instytucji obsługi rolnictwa w zakresie doradztwa prawnego, ekonomicznego i podatkowego,
 - uaktywnienie współpracy lokalnych władz samorządowych i innych instytucji działających na rzecz środowiska wiejskiego w zakresie pozyskania środków na rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy,
 - poszerzenie wiedzy społeczności wiejskiej dotyczącej integracji z Unią Europejską.

3.7.2. Gospodarka leśna

Lasy, wraz z terenami rolnymi, wodami powierzchniowymi i terenami zabudowy, stanowią główny element powierzchniowy i krajobrazowy zagospodarowania gminy. W celu podnoszenia ekologicznych, krajobrazowych, klimatycznych i gospodarczych funkcji lasów, należy przede wszystkim:

- utrzymać istniejące powierzchnie leśne oraz poddać zalesieniu tereny o malej przydatności dla produkcji rolnej,
- ograniczyć przeznaczenie lasów na cele nieleśne jedynie do przypadków wymagających realizacji celów publicznych związanych z budową infrastruktury liniowej,
- przestrzegać zasad prawidłowego gospodarowania zasobami leśnymi (pozyskiwanie drewna w najstarszych klasach wieku i na niewielkich powierzchniach).

3.7.3. Działalność produkcyjno-usługowa

Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej stanowi podstawowy warunek poprawy sytuacji, zwłaszcza na rynku pracy. Należy podejmować odpowiednie działania, które będą sprzyjały rozwojowi tego typu działalności. Należą do nich:

- utrzymanie i rozwój istniejących zakładów pracy,
- zagospodarowanie niewykorzystanych obiektów,
- tworzenie miejsc pracy na wsi – zakłady usługowe, przetwórstwo spożywcze,
- opracowanie ofert lokalizacyjnych dla nowych inwestorów,
- wykorzystanie lokalnych rezerw siły roboczej,
- promocja gminy.

3.7.4. Turystyka

Skromne walory turystyczne, zarówno przyrodnicze jak i kulturowe, marginalizują turystykę w sferze działalności gospodarczej gminy. Jedyną, kierunkową formą zagospodarowania turystycznego gminy, która może być rozwijana na jej obszarze jest agroturystyka. Wymaga to jednak przygotowania odpowiedniej bazy pobytowej w gospodarstwach, które chciałyby świadczyć tego rodzaju usługi turystyczne.

3.8. Kierunki rozwoju komunikacji

3.8.1. Komunikacja drogowa

Gmina Grabowo leży przy drodze krajowej nr 61 Łomża - Augustów. Przez teren gminy nie przebiegają drogi wojewódzkie. Uzupełnieniem układu komunikacyjnego jest sieć dróg powiatowych i drogi gminne. Grabowo nie jest położone bezpośrednio przy drodze tranzytowej nr 61, ale droga ta przebiega przez wschodnią część gminy na odcinku około 10 km. Droga Łomża – Augustów jest i pozostanie kierunkowo bardzo ważną drogą krajową o charakterze drogi międzynarodowej oraz międzyregionalnej leżącej na trasie ruchu turystycznego i rekreacyjnego.

Na terenie gminy nie występują obszary konfliktowej obudowy drogi krajowej co ogranicza problemy tranzytowe i uciążliwość dla mieszkańców okolicznych wsi. Nie przewiduje się budowy docelowych obejść lub przełożeń trasy w rejonie wsi. Jednocześnie należy zauważyć kolizje szybkiego ruchu tranzytowego z ruchem rolniczym i obsługą terenów rolnych przyległych do drogi. Jedynym prawidłowym rozwiązaniem tego problemu jest sukcesywna budowa dróg zbiorczych rolniczych i tworzenie systemu dojazdów od zaplecza z ograniczeniem ilości zjazdów na drogę krajową.

Głównymi drogami o znaczeniu regionalnym są i pozostaną drogi :

- droga nr 61 - Łomża - Stawiski - Augustów odcinek przebiegający południkowo przez obszar gminy w odległości około 3 km od Grabowa,
- droga powiatowe nr 23 143 , nr 23 181, nr 23 189 – zakwalifikowane do dróg klasy „Z” - zbiorczych,
- odcinki dróg powiatowych o znaczeniu lokalnym „L”- wg planszy kierunków,
- odcinki ważniejszych dróg gminnych klasy „D” lub „L” - wg planszy.

Wysoka ranga drogi nr 61 jako ważnej drogi międzynarodowej, turystycznej i wakacyjnej została w ostatnim czasie dostrzeżona. Podjęto szereg decyzji zmierzającej do pełnej modernizacji drogi i dostosowanie nawierzchni do obciążeń powyżej 105 KN/oś i docelowo 115 KN/oś przy parametrach klasy „S” (wg „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego”).

Na planszy kierunków pokazano szereg punktów niebezpiecznych zlokalizowanych w rejonie nie normatywnych łuków i włączeń, które powinny być docelowo przebudowane lub zmodernizowane w sposób minimalizujący kolizje z ruchem kołowym i pieszym. Ogółem wskazano 11 punktów, ale ostateczne wskazanie i kwalifikacja miejsc niebezpiecznych należy do administratora dróg.

W rejonie miejscowości Świdry Podleśne, Świdry Dobrzyce i Borzymy, w obszarze skrzyżowania z drogą gminną 4281 B i odejścia drogi 4183 B, istnieją potencjalne możliwości lokalizowania po prawej i lewej stronie drogi miejsca obsługi podróżnych - MOP, które powinno zawierać obiekt gastronomiczny, parking, przynajmniej jedną stację paliw i miejsca motelowe służące podróżnym na trasie drogi międzynarodowej Warszawa - Litwa. Należy zauważyć, że trasa drogi nr 61 może być alternatywnym przebiegiem drogi Via Baltica.

Sieć drogowa gminy uwzględnia sieci dróg powiatowych i gminnych, które naniesiono na planszy kierunków. Jest ona stosunkowo prawidłowo rozwinięta i w związku z tym może być ona adaptowana jako sieć kierunkowa. Poza pokazanymi odcinkami dróg gminnych istnieją drogi rolnicze i leśne oraz liczne dojazdy i drugorzędne uliczki wiejskie, które stanowią sieć dojazdową do poszczególnych obiektów lub terenów zainwestowania. Drogi dojazdowe nie są przedmiotem studium gminy.

Najważniejszymi drogami powiatowymi są drogi prowadzące w kierunku Kolna i droga w kierunku Przytuł oraz odcinek drogi Kolno - Szczuczyn przebiegający przez północną część gminy, które należy kierunkowo zakwalifikować do dróg o funkcji zbiorczej „Z”. Pozostałe drogi powiatowe kwalifikuje się do funkcji dróg lokalnych „L”.

Drogi powiatowe i wybrane drogi gminne muszą być sukcesywnie modernizowane. Należy przewidywać poszerzenia normatywne pasów drogowych do szerokości 15,0 m, poszerzenia w rejonie skrzyżowań i łuków niebezpiecznych, izolację ruchu pieszego i rowerowego, a przede wszystkim budowę utwardzonych nawierzchni i ulepszenie bruków lub nawierzchni żwirowych.

Główna droga gminy tj. odcinek przebiegu drogi krajowej będzie w przyszłości dawać bardzo dobre i niekonfliktowe połączenia z siecią dróg kraju. Droga nr 61 jest obecnie kwalifikowana jako droga „Gp” – główna ruchu przyspieszonego. Parametry Gp mogą być poza miejscami obudowanymi (m. Świdry) już obecnie spełnione.

Na planszy kierunków pokazano przebiegi ulic i dróg ponadlokalnych, wybrane ulice wiejskie stanowiące układy podstawowe oraz pokazano lub uwzględniono lokalizację głównych obiektów komunikacyjnych takich jak:

- stacja paliw,
- parkingi przydrożne i przyuliczne,
- potencjalna lokalizacja MOP-ów przy drodze nr 61,
- lokalizację skrzyżowań głównych ulic do przebudowy ze względu na istniejącą geometrię wlotów.

Całość docelowej sieci dróg i ulic wymaga sukcesywnych modernizacji i przebudów tak aby w ciągu ok. 20 najbliższych lat doprowadzić do ulepszenia nawierzchni i wzmocnienia słabej podbudowy oraz likwidacji miejsc niebezpiecznych i dostosowania do wymaganych przepisami parametrów technicznych. Odnowy i modernizacje istniejących dróg powiatowych i gminnych powinny polegać na naprawie warstw ścieralnych (poprawie równości i systemu odwodnień dróg) a także na wzmocnieniu konstrukcji.

W świetle aktualnych przepisów wydzielone na planszy diagnozy drogi powinny posiadać docelowo klasę wg Rozporządzenia MTIGM z dnia 02.03.1999 r dla dróg krajowych „Gp” lub „G”, dla dróg powiatowych klasę „Z” lub „L”. Pozostałe ulice wydzielone na planszach studialnych diagnozy posiadają i powinny posiadać klasę „L” i wyjątkowo „D”.

Na planszy kierunków dla miejscowości gminnej pokazano sieć uliczną miejscowości gminnej łącznie z przebiegiem ciągów powiatowych klasy „Z” i „L” z dodatkowymi (ważnymi funkcjonalnie) ulicami klasy D. Niezbędne na terenie Grabowa poszerzenia pasów ulicznych dotyczą głównie obszarów skrzyżowań i rejonów nienormatywnych łuków. Przewiduje się docelowe szerokości dróg i ulic podstawowych min. 15 m, dla wyższych klas minimum 20 m.

Docelowo należy przewidywać następujące klasy dla dróg i odpowiadającym im w ciągu odcinków ulic (wg Rozporządzenia MTiGM z 03.03.1999 r.):

- ulice i drogi krajowe – klasa Gp (lub G) – dla drogi nr 61 docelowo klasa „S”
- drogi powiatowe – klasa L lub Z (wg planszy kierunków)
- drogi gminne – klasa D lub L (wg planszy kierunków)

Ustala się następujące parametry projektowe i urbanistyczne odcinków dróg i ulic oznaczonych na planszy kierunków dla elementów podstawowego układu komunikacyjnego określonego symbolami klas wg Rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r (Dz.U. Nr 43, poz.430) :

1) oznaczenie – „S” – docelowy ciąg drogi nr 61

- a) *funkcja* – droga ekspresowa, odcinki włączone do krajowego układu dróg ruchu szybkiego,
- b) *podstawowe parametry projektowe* – szerokość jezdni dla $V_p=100$ km/h – 8 m (min. 7,0 + opaski 2 x 0,5m i utwardzone pobocza), dla rozwiązania docelowego, dwujezdniowego 2 x 7,50 m + utwardzone pobocze awaryjne,

- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* – minimalna, etapowo dla ciągu jednojezdniowego 30 m, docelowo minimum 40 m dla dwóch jezdni dwupasmowych i 50 m dla odcinków dwóch jezdni trzypasmowych z poszerzeniami w rejonach węzłów ,
- d) *stopień dopuszczonej obsługi terenu przyległego* – wykluczony, tylko przez węzły i zjazdy na tereny MOP, projektowane zapewnienie obsługi przez dojazdy i drogi zbiorcze.

2) oznaczenie – „Gp” – dla okresu perspektywy klasa ciągu drogi nr 61

- a) *funkcja* – droga i ulice główne ruchu przyspieszonego,
- b) *podstawowe parametry projektowe* – szerokość jezdni – 8 m (min.7,0 + opaski 2 x 0,5m), na skrzyżowaniach zalecane poszerzenia 11-9 m, na obszarach zabudowy chodniki wydzielone od jezdni zielenią lub barierami ochronnymi szerokości min. 2,0 m, prędkość projektowa $V_p=100-60$ km/h zależnie od obszaru,
- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* – minimalna 30 m, zalecana przy istniejącej szerokości powyżej 30 wg stanu istniejącego,
- d) *stopień dopuszczonej obsługi terenu przyległego* – na terenie zainwestowanym „wyjątkowo dopuszczany lub w pełni ograniczony do zjazdów na drogi zbiorcze”, zalecane zapewnienie obsługi przez zjazdy łączone i przez dojazdy zbiorcze oraz na terenach nie zainwestowanych – całkowicie ograniczony lub czasowo dopuszczony do przypadków szczególnych . Docelowo wymagane zapewnienie dojazdów poprzez sieć dróg dojazdowych, zbiorczych.

3) oznaczenie – „Z”

- a) *funkcja* – ulice i drogi zbiorcze –istniejące i kierunkowe główne przebiegi dróg powiatowych,
- b) *podstawowe parametry projektowe* – szerokość jezdni – min. 7 m (na skrzyżowaniach zalecane 9 m), na obszarach gęstej zabudowy chodniki wydzielone od jezdni zielenią lub barierami ochronnymi szerokości min. 2,0 m, prędkość projektowa $V_p=60-40$ km/h zależnie od obszaru,
- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* – minimalna 20 m, zalecana przy istniejącej szerokości powyżej 20 wg stanu istniejącego,
- d) *stopień dopuszczonej obsługi terenu przyległego* – na terenie zainwestowanym „częściowo ograniczony”, zalecane zapewnienie obsługi przez zjazdy łączone i przez dojazdy zbiorcze oraz na terenach nie zainwestowanych – ograniczony do przypadków uzasadnionych.

4) oznaczenie – „L”

- a) *funkcja* – ulice i drogi lokalne w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r (Dz.U. Nr 43, poz.430)
- b) *podstawowe parametry projektowe* – szerokość jezdni – min. 7 m, zalecane poszerzenia zjazdowe i zatoki parkingowe (na skrzyżowaniach zalecane 9,0-12,0 m), chodniki wydzielone od jezdni zielenią lub przykrawężnikowe szerokości min. 2,5 m, prędkość projektowa $V_p = 50$ km (prędkości eksploatacyjne wg ustaleń administracji ruchem drogowym – na terenach miejskich 60 km/h),
- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* – minimalna 12m, zalecana 15m i wg stanu istniejącego przy szerokości powyżej 15 m lub więcej,
- d) *stopień dopuszczonej obsługi terenu przyległego* – na terenie zainwestowanym – dopuszczalna obsługa przyległych działek oraz stopień obsługi, ograniczony w miejscach niebezpiecznych i o słabej widoczności”.

Obiekty budowlane można lokalizować przy drogach publicznych zgodnie z art.43.1 ustawy o drogach publicznych z dnia 21 marca 1985 roku (tekst jednolity Dz.U. 71 z dnia 29 sierpnia 2000 r. poz. 838). Dla dróg powiatowych obiekty budowlane w obszarze zabudowanym lokalizować należy poza pasem drogowym w odległości od krawędzi jezdni nie mniejszej niż 15 m., a na terenie niezabudowanym nie mniej niż 8 m. Natomiast odległość budynków przeznaczonych na pobyt stały ludzi winna zapewnić ochronę przed niekorzystnym oddziaływaniem drogi (hałas i wibracje) – odległość tę należy określić na podstawie analizy natężenia ruchu pojazdów na drodze oraz związanych z nim uciążliwości akustycznych i wibracji.

Zasady ochrony środowiska przed hałasem i wibracjami związanymi z eksploatacją dróg oraz określenie rozwiązań technicznych, technologicznych lub organizacyjnych oddziaływanie źródeł hałasu i wibracji i eliminujących uciążliwości z tym związane określają raporty wpływu inwestycji na środowisko.

Wody opadowe powinny być wstępnie podczyszczane w separatorach, odprowadzane do zbiorników retencyjnych ewentualnie do naturalnych cieków wodnych. Dopuszcza się też drenaż podziemny i realizację wydzielonych systemów kanalizacji deszczowej.

Inwestycje drogowe wymagają opracowania programu odwodnienia, który winien wskazać przebieg kanałów zbiorczych o parametrach technicznych określonych w oparciu o istniejącą i projektowaną zlewnię (powierzchnie utwardzone i nieutwardzone).

Lokalne układy dróg i ulic wiejskich wymagają realizacji dogodnych połączeń z układem zewnętrznym, podstawowym poprzez budowę dróg i ulic dojazdowych „D” o szerokościach jezdni min 5,5 m z izolowanym ruchem pieszym i rowerowym przy szerokości w liniach rozgraniczających minimum 10 m (zalecane szerokości 12 - 15 m).

Zakłada się docelową konieczność realizacji systemu wydzielonych ścieżek rowerowych przez wsie, do terenów zieleni i na odcinkach dróg wylotowych, wszędzie tam gdzie występuje nasilony ruch pojazdów samochodowych.

Wszystkie powyższe kierunki działań planistyczno-gospodarczych w zakresie kształtowania systemów transportowych muszą uwzględniać rachunek ekonomiczny i efektywność możliwych do poniesienia nakładów budżetowych lub pozabudżetowych (fundusze rozwojowe itp.) zarówno w aspekcie skutków docelowych jak i efektów krótko etapowych.

Podstawowym problemem w zakresie rozwoju systemu transportowego gminy jest eliminacja konfliktów między ruchem tranzytowym i turystycznym a funkcjami gminy oraz dostosowanie parametrów systemu (standardy, nośności konstrukcji jezdni, stopień bezpieczeństwa itp.) do potrzeb gospodarczych gminy. Istotnym zagadnieniem jest docelowa izolacja ruchu na drodze krajowej od ruchów rolniczych i pieszych w obszarach wsi. Z punktu widzenia gminy zadaniem modernizacji systemu transportowego jest zapewnienie nieograniczonego warunkami klimatycznymi dojazdu do ośrodków zamieszkania i głównych obszarów gospodarczych.

3.8.2. Komunikacja kolejowa

Docelowo i obecnie zagadnienia komunikacyjne związane z transportem kolejowym nie dotyczą obszaru gminy Grabowo.

3.8.3. Transport ciężki i tranzyt

Droga krajowa nr 61 przebiegająca przez teren gminy jest i pozostanie typowym ciągiem tranzytowym, międzynarodowym. W/w droga ma duże znaczenie dla połączenia regionu z centrum kraju. Będzie ona dostosowana do klasy „S” i ruchu KR-5 i nacisków 100 - 115 KN/oś. Droga krajowa będzie w przyszłości w pełni izolowana od funkcji obsługi (bezpośredniej) terenów rolniczych i przyległych wsi. W rejonie gminy istnieje potencjalne zapotrzebowanie na funkcje obsługi podróżnych. Funkcja ta może być realizowana w rejonie wsi Świdry lub Borzimy, gdzie powinna być wybudowana stacja paliw, mały motel i obiekt gastronomiczny z parkingami dla samochodów ciężarowych i dla ruchu turystycznego.

Przy dalszej modernizacji drogi krajowej nr 61 należy izolować tereny zamieszkania leżące wzdłuż ciągów tranzytowych od ujemnych wpływów komunikacji takich jak nadmierne natężenie hałasu, wibracje i spaliny oraz należy zabezpieczyć ruch pieszki i lokalny od kolizji z ruchem tranzytowym.

Przewidywane maksymalne obciążenie ruchem (kategoria ruchu) na głównych powiatowych nie przekroczy KR 2-3.

3.8.4. Ścieżki rowerowe – rekreacyjne

Zakłada się docelową konieczność realizacji systemu wydzielonych ścieżek rowerowych przez wsie, do terenów zieleni i na odcinkach dróg wylotowych wszędzie tam gdzie występować będzie ruch rowerowy przy nasilonym ruchu pojazdów samochodowych. Oprócz wydzielonych ścieżek rowerowych projektuje się ciągi rekreacyjne i dalekobieżne ścieżki rowerowe związane z terenami lasów zlokalizowanych w rejonie Grabowa.

3.9. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej

3.9.1. Zaopatrzenie w wodę

Zbiorowymi wodociągami, w oparciu o 2 ujęcia i stacje wodociągowe na terenie gminy objętych jest 6 wsi.

Podstawowym kierunkiem w zakresie zaopatrzenia w wodę jest zapewnienie ciągłości dostawy wody mieszkańcom gminy, o jakości zgodnej z obowiązującymi normami sanitarnymi, w ilości pokrywającej pełne potrzeby poprzez modernizację i rozbudowę istniejących ujęć oraz rozbudowę sieci przesyłowej.

Realizacja w/w kierunku na terenie gminy wymagać będzie następujących działań:

- modernizacji i rozbudowy ujęcia wody w Grabowie i Gnatowie (między innymi o zbiorniki wyrównawcze),
- rozbudowę wodociągu grupowego „Grabowo” w oparciu o koncepcję zaopatrzenia w wodę gminy poprzez podłączenie 15 wsi, położonych w zachodniej części gminy,
- rozbudowę wodociągu grupowego „Gnatowo” w oparciu o koncepcję zaopatrzenia w wodę i opracowaną dokumentację techniczną (w podziale na poszczególne zadania) poprzez podłączenie 13 wsi, położonych we wschodniej części gminy,
- wykorzystanie możliwości połączenia obu wodociągów (z przejściem przez teren gminy Stawiski) w celu zwiększenia niezawodności pracy sieci i wyrównania ciśnienia.

3.9.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Rozwiązanie gospodarki ściekowej oparte na zbiorczym systemie odprowadzenia ścieków z oczyszczalnią posiada jedynie ośrodek gminny. Na terenie gminy brak jest urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków. Ścieki sanitarne odprowadzane są głównie do zbiorników bezodpływowych z przeznaczeniem do wywożenia na oczyszczalnię ścieków.

Podstawowym kierunkiem w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków jest:

- zapewnienie normatywnych standardów cywilizacyjnych w tym zakresie,
- ograniczenie wielkości odprowadzanych ładunków zanieczyszczeń do wód powierzchniowych.

Realizacja w/w kierunków wymagać będzie wykonania następujących zadań:

- rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej w Grabowie (w południowo-wschodniej części wsi) według opracowanej dokumentacji technicznej. Odprowadzenie nastąpi do projektowanej przepompowni ścieków, skąd kanałem tłocznym przez ciek (o nazwie Muzga) do istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej na Placu 3-go Maja,
- objęcie scentralizowanym systemem odprowadzenia ścieków wsi Grabowskie, Golanki i Stare Guty ze względu na wielkość wsi, zwartość zabudowy i bliskość położenia do istniejącej oczyszczalni ścieków,
- rozwiązanie odprowadzenia ścieków we wszystkich pozostałych wsiach w postaci indywidualnych przyzagrodowych oczyszczalni ścieków.

Na obszarach o zabudowie rozproszonej oraz kolonijnej, gdzie nieracjonalna wydaje się budowa systemów scentralizowanych, należy stosować rozwiązania indywidualne. Nie znaczy to jednak możliwości zastosowania zbiorowego odprowadzenia ścieków, jeżeli pozwolą na to środki finansowe. Podjęcie decyzji dotyczącej budowy oczyszczalni ścieków wymagać będzie dokonania każdorazowo wyznaczenia lokalizacji w trybie planowania przestrzennego. Zbiorniki szczelne bezodpływowe należy traktować jedynie jako rozwiązanie przejściowe.

3.9.3. Zaopatrzenie w gaz

Istniejący system gazociągów wysokiego ciśnienia na terenie naszego województwa nie pozwala na bezpośrednie zaopatrzenie w gaz przewodowy gminy Grabowo. Według przyjętego schematu zaopatrzenia w gaz w opracowywanym planie zagospodarowania województwa podlaskiego, źródłem zasilania tej części obszaru będzie projektowany gazociąg

wysokiego ciśnienia relacji Zambrów - Łomża - Grajewo - Suwałki lub alternatywnie gazociąg z kierunku północnego do Łomży.

Główne elementy realizacji systemu gazowniczego (oprócz sieci tranzytowej) zapewniające dostawę gazu ziemnego to budowa: gazociągu podłączeniowego wysokiego ciśnienia (do przebiegającego przez gminę tranzytu), stacji redukcyjno – pomiarowej I stopnia zlokalizowanej w pobliżu wsi Grabowo oraz sieci gazowej średniego ciśnienia.

Podstawowym kierunkiem w zakresie zaopatrzenia w gaz jest zapewnienie możliwości dostaw gazu ziemnego do wszystkich miejscowości w gminie.

Priorytety zaopatrzenia wsi w gaz przewodowy to:

- miejscowości o największym zadeklarowanym przez mieszkańców zapotrzebowaniu na gaz, w tym położonych najbliżej stacji redukcyjno – pomiarowej i tworzących zwarte ciągi liniowe,
- miejscowości, gdzie przewiduje się duże odbiory gazu na potrzeby ciepłownictwa i urządzeń obiektów komunalnych.

Podstawowym warunkiem budowy nowych gazociągów jest kryterium opłacalności i efektywności inwestycji. Ze względu na dużą odległość czasową budowy systemu zaopatrzenia w gaz przewodowy wskazane jest utrzymywanie i rozwijanie stosowania gazu propanbutan przez mieszkańców gminy.

3.9.4. Zaopatrzenie w ciepło

Podstawowe kierunki rozwoju ciepłownictwa to sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energii zmniejszających zanieczyszczenie środowiska. Ekologizacja nośników energii powinna być wprowadzana w pierwszej kolejności w obiektach użyteczności publicznej takich jak np. szkoły i urzędy.

Główne zadania w zakresie rozwoju ciepłownictwa to:

- zmniejszanie zużycia ciepła poprzez termorenowację budynków o złych warunkach termoz izolacyjnych, propagowanie stosownych dociepleń budynków i wykorzystywanie nowych rozwiązań w technice grzewczej,
- wprowadzanie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych zwiększających efektywność, ułatwiających obsługę i zmniejszających koszty eksploatacji (dotyczy w szczególności sprawności kotłów i ich automatyzacji),
- propagowanie i wykorzystywanie czystych ekologicznie odnawialnych źródeł energii.

3.9.5. Elektroenergetyka

Podstawowy kierunek rozwoju w zakresie elektroenergetyki to dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb odbiorców oraz dostarczanie energii elektrycznej o normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym poprzez:

- adaptację istniejących urządzeń elektroenergetycznych: linii napowietrznych 220kV i 15kV (w oparciu o rozdzielnie sieciowe 15/15kV w Stawiskach i Szczuczynie), stacji transformatorowych 15/0,4kV oraz sieci napowietrznej i kablowej nn, zwracając przy tym uwagę na konieczność zachowania stref ochronnych od istniejących i projektowanych linii napowietrznych 220kV, 110kV i 15kV do istniejących i projektowanych obiektów kubaturowych,
- budowę linii 110kV relacji Łomża – Stawiski - Szczuczyn – Ełk,
- modernizację urządzeń elektroenergetycznych w następujących wsiach: Wiszowate, Skroda Wielka, Chełchy i Przyborowo,
- remont i modernizację części sieci komunalno - oświetleniowych nn na terenie gminy,
- budowę nowej sieci elektroenergetycznej (SN, stacje transformatorowe 15/0,4kV, linie nn) na terenach przewidzianych do zainwestowania.

3.9.6. Gospodarka odpadami

Gmina składa odpady stałe na składowisku zlokalizowanym na gruntach wsi Golanki. Jest to obiekt nie spełniający warunków sanitarnych i ekologicznych, wymaganych dla składowisk odpadów.

Działania w zakresie gospodarki odpadami powinny zmierzać do:

- budowy składowiska odpadów spełniającego wymogi sanitarne i ekologiczne dla tego rodzaju obiektów (własnego lub wspólnego dla kilku gmin),
- stworzenia systemu gromadzenia i wywozu odpadów, umożliwiającego odzysk (recycling) surowców wtórnych w drodze selekcji odpadów u ich producentów lub na składowisku gminnym. Pozwoli to również na wydłużenie okresu użytkowania istniejącego składowiska,
- stworzenia systemu zbytu i zagospodarowania odzyskanych surowców,
- bezwzględnego przestrzegania obowiązujących przepisów odnośnie gromadzenia odpadów na składowiskach, w celu eliminowania uciążliwości i zagrożeń wynikających z jego funkcjonowania.

3.10. Ochrona przeciwpożarowa i obrona cywilna

W gospodarce przestrzennej gminy należy stosować następujące zasady służące zabezpieczeniu potrzeb obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej.

W zakresie obrony cywilnej:

- w rejonach budownictwa wielorodzinnego należy przewidzieć rezerwę terenów pod budowle ochronne (schrony, ukrycia, szczeliny),
- w budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej, mieszkalno – usługowych i mieszkalnych należy na etapie sporządzania planów realizacyjnych przewidzieć schrony i ukrycia,
- w rejonie budownictwa jednorodzinnego należy przewidywać ukrycia typu II wykonane w budynkach przez mieszkańców we własnym zakresie w okresie podwyższonej gotowości obronnej Państwa,
- bez względu na typ zabudowy należy zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę/dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych powinna wynosić najwyżej 800 m,
- istniejące studnie powinny być zabezpieczone przed likwidacją i przystosowane do sprawnego uruchomienia i eksploatacji w sytuacjach kryzysowych,
- oświetlenie zewnętrzne (ulice, zakłady pracy) należy przystosować do zaciemnienia i wygaszenia,
- należy uwzględnić system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń poprzez systemy alarmowe przyjmując promień słyszalności do 300 m,
- układ projektowanych i modernizowanych dróg powinien spełniać następujące warunki:
 - szerokość ulicy powinna uniemożliwić ewentualne zagruzowanie,
 - powinny być połączenia z traktami przelotowymi zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
 - należy wyznaczyć trasy przejazdu dla pojazdów z niebezpiecznymi środkami chemicznymi,
- przy opracowaniu miejscowych planów wsi w skali 1:1 000 należy na przedsięwzięcia obrony cywilnej wykonać aneks do planu,
- należy zachować istniejące lub projektowane obiekty obrony cywilnej nie dopuszczając do ich likwidacji,

- wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego należy przed ich uchwaleniem uzgadniać z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej należy:

- dążyć do utrzymania istniejących obiektów Straży Pożarnej,
- w terenach zabudowanych na sieci wodociągowej zabezpieczyć odpowiednią ilość hydrantów do celów ochrony przeciwpożarowej,
- zabezpieczyć drogi pożarowe dla obiektów przemysłowych i usługowych.

4. KIERUNKI POLITYKI PLANISTYCZNEJ

4.1. Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe

Stosownie do artykułu 13 ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139, Nr 41, poz. 412 z późniejszymi zmianami) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się obowiązkowo, gdy:

- przepisy szczególne tak stanowią (obowiązek przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu przestrzennego powstaje po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie przepisu szczególnego),
- dla obszaru, na którym przewiduje się realizację programów wojewódzkich służących realizacji ponadlokalnych i regionalnych celów publicznych oraz programów zawierających zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych (obowiązek przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu powstaje po upływie 3 miesięcy od dnia ustalenia warunków wprowadzenia zadania rządowego lub zadania samorządu województwa do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego),
- na obszarze gminy przewidywane jest zadanie dla realizacji lokalnych celów publicznych na podstawie uchwały Rady Gminy (z wyjątkiem zadań związanych z budową urządzeń infrastruktury technicznej w granicach pasa drogowego). Zadaniem dla realizacji celów publicznych jest każda działalność państwa lub właściwej jednostki samorządu, gdy wymagane jest ustalenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu i jest w całości lub części finansowana z budżetu państwa lub samorządu,
- dla obszarów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- dla obszarów, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania (obowiązek przystąpienia do sporządzenia planu powstaje po upływie dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu),

4.2. Obszary, dla których obowiązek sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wynika z przepisów szczególnych

W świetle obowiązujących przepisów na terenie gminy Grabowo mogą wystąpić obszary, dla których obowiązek ten wynika z:

- **art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 3.02.1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych** (Dz.U. Nr 16 poz. 78 z późniejszymi zmianami), gdzie przeznaczenie gruntów na cele nierolnicze i nieleśne dokonuje się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W związku z tym przepisem decyzję o przestąpieniu do sporządzenia planów miejscowych, dla terenów rolnych przeznaczonych pod zabudowę nie związanych z gospodarką rolną lub leśną, należy podejmować każdorazowo po zaistnieniu potrzeb i możliwości w tym zakresie,
- **art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku - Prawo geologiczne i górnicze** (Dz.U. Nr 27, poz. 96 z późniejszymi zmianami) dla obszarów (terenów górniczych) związanych z wydobywaniem kopalin pospolitych.

4.3. Obszary, dla których sporządzenie planu miejscowego może być obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania

Opracowania planów miejscowych dla obszarów leżących w granicach zwartej zabudowy wsi i ewentualnych innych terenów powinny być podejmowane przez władze sukcesywnie, w zależności od pojawiających się potrzeb (bądź zmiany funkcji) i koniunktury inwestycyjnej.

Konieczność opracowania planu miejscowego o odpowiednim stopniu uszczegółowienia, umożliwiającego podział geodezyjny na działki budowlane, drogi dojazdowe wraz z rozmieszczeniem urządzeń infrastruktury technicznej występuje dla terenów określonych w „Studium”, jako przeznaczone pod zabudowę produkcyjno-usługową, budownictwo mieszkaniowe i zagrodowe oraz dla obszarów objętych strefą ochrony konserwatorskiej w ośrodku gminnym **Grabowie**.

Z uwagi na uwarunkowania środowiska kulturowego, komunikacyjne i społeczne wskazane jest opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi **Grabowo** obejmującego obszar strefy konserwatorskiej oraz tereny wskazane na rysunku „Kierunki zagospodarowania przestrzennego miejscowości gminnej” w skali 1:5 000.

Niezależnie od wyżej wymienionych obszarów, Rada Gminy może podjąć uchwałę o opracowaniu planu miejscowego dla każdego terenu na obszarze gminy, pod warunkiem spójności z ustaleniami niniejszego „Studium”.

5. ZADANIA DLA REALIZACJI CELÓW PUBLICZNYCH

5.1. Polityka przestrzenna państwa i samorządu województwa

Zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym studium ma określić obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki zawartej w ustale- niach strategii województwa, zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego. W pla- nie tym ustala się obszary, na których przewiduje się realizację zadań rządowych oraz samo- rządu województwa wpisanych do wojewódzkiego rejestru. Plan zagospodarowania prze- strzennego województwa jest obecnie w trakcie opracowania i opiniowania.

Realizacja zamierzeń zawartych w "Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowa- nia kraju" (przyjętej przez Sejm 17 listopada i opublikowanej w Monitorze Polskim Nr 26 poz. 432) dokonuje się poprzez programy zawierające zadania rządowe i wojewódzkie. Wa- runkiem zatwierdzenia tych programów jest zapewnienie środków finansowych.

Zgodnie z art. 61 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym wojewoda sporządza i prowadzi rejestr wojewódzki, w którym zamieszone są zadania rządowe i samorządu woje- wództwa.

Umieszczenie zadania rządowego lub zadania samorządu wojewódzkiego w rejestrze wojewódzkim jest podstawą podjęcia negocjacji z Wójtem Gminy w sprawie wprowadzenia zadań do realizacji ponadlokalnych celów publicznych do miejscowego planu zagospodaro- wania przestrzennego.

5.2. Zadania i programy

Na terenie gminy występują zadania o charakterze ponadlokalnym i regionalnym:

- gazociągi wysokiego ciśnienia i stacja redukcyjna I-go stopnia,
- droga krajowa nr 61,
- urządzenia melioracyjne i modernizacja istniejącego zbiornika wodnego (małej retencji),
- linia elektroenergetyczna 220 kV i 110 kV.

Lista (niezrealizowanych) inwestycji publicznych zgłoszonych do „Strategii rozwoju województwa podlaskiego”:

- budowa dróg,
- budowa kąpieliska we wsi Grabowo,
- budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej,
- budowa wysypiska śmieci,

- modernizacja kotłowni w szkole podstawowej i gimnazjum oraz w Domu Nauczyciela.

Zadania ujęte w “Programie wojewódzkim na lata 2001 – 2003”:

W ramach rozwoju kultury i dziedzictwa kulturowego:

- „Rewitalizacja zabytkowej zabudowy drewnianej wsi podlaskiej”, projekt zgłoszony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W programie znalazły się też zadania w ramach wsparcia bazy ekonomicznej kraju:

- „Utrzymanie i eksploatacja urządzeń melioracji wodnych podstawowych” projekt zgłoszony przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku. Zadanie obejmuje teren województwa podlaskiego. Realizacja zadania pozwoli na poprawę warunków produkcji rolnej,
- „Budowa informatycznego systemu wspomagania zarządzania województwem przez administrację samorządową” projekt zgłoszony przez Urząd Marszałkowski. Zadanie obejmuje teren całego województwa i realizacja zapewni elektroniczny system łączności dla jednostek samorządu terytorialnego,
- „Program wspierania restrukturyzacji zatrudnienia na obszarach wiejskich województwa podlaskiego”, projekt zgłoszony przez Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku.

5.3. Zasady współpracy z obszarami sąsiednimi

Współpraca w dziedzinie przedsięwzięć publicznych dotyczyć będzie w szczególności:

- ochrony systemu ekologicznego i rozwoju rekreacji w zakresie:
 - utrzymania ciągłości korytarzy systemów ekologicznych - dolin rzek i lasów poprzez ich ochronę przed zabudową,
 - podejmowanie wspólnych przedsięwzięć w zakresie budowy i utrzymywania ścieżek rowerowych,
- komunikacji: w zakresie utrzymania systemu dróg i jednoczesnych działaniach konserwatorsko-modernizacyjnych na drogach łączących jednostki osadnicze,
- infrastruktury technicznej w zakresie:
 - elektroenergetyki: utrzymania przebiegu istniejących linii elektroenergetycznych 15 kV i 220kV i projektowanych 110 kV,
 - zaopatrzenia w gaz: utrzymania w studiach gmin przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia,
 - melioracji: utrzymanie ciągłości systemów melioracyjnych.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Przy opracowaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo” posłużono się następującymi materiałami źródłowymi:

- Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo opracowany przez WBPP w Łomży w 1990 roku,
 - Wykaz zabytków i obiektów kulturowych sporządzony przez Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Białymstoku - Delegatura w Łomży,
 - Przyroda województwa łomżyńskiego pod redakcją Aleksandra W. Sokołowskiego - Łomża, 1997,
 - Opracowanie fizjograficzne ogólne dla planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowo opracowane przez "Geoprojekt" Warszawa, 1980,
 - Stan środowiska województwa podlaskiego - WIOŚ w Białymstoku 2002 rok,
 - Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa łomżyńskiego – gmina Grabowo,
 - Plan urządzenia Gospodarstwa Leśnego Nadleśnictwa Łomża na lata 2000 – 2009,
 - Mapy glebowo-rolnicze,
 - Program małej retencji w województwie łomżyńskim - Instytut Melioracji i Użytków Zielonych, Falenty, 1997,
 - Waloryzacja agroekologiczna obszaru Zielone Płuca Polski - IUNG Puławy, 1994,
 - Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 roku,
 - Wykaz gruntów sporządzony przez Starostwo Powiatowe w Kolnie,
 - Ewidencja obszarów zmeliorowanych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku,
 - Materiały Rejonu Energetycznego w Łomży,
 - Materiały Wodociągów Wiejskich Spółka z o.o. w Łomży,
 - Dane urzędu statystycznego w Łomży i w Białymstoku,
 - Mapa topograficzna gminy w skali 1 : 25 000,
 - Wykaz wniosków do studium sporządzony przez Urząd Gminy w Grabowie,
- oraz **opracowaniami wyższej rangi:**
- Koncepcja Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - Polska,
 - Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2010 sporządzona przez Zarząd Województwa Podlaskiego w sierpniu 2000 roku wraz z poprzedzającymi materiałami diagnostycznymi.